

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI STUDIJ MENADŽMENTA TURIZMA I SPORTA

PETRA MIKULČIĆ

VJERSKI TURIZAM I HODOČAŠĆA

U HRVATSKOM ZAGORJU

ZAVRŠNI RAD

ČAKOVEC, 2017.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI STUDIJ MENADŽMENTA TURIZMA I SPORTA

PETRA MIKULČIĆ

VJERSKI TURIZAM I HODOČAŠĆA U HRVATSKOM ZAGORJU

RELIGIOUS TOURISM AND PILGRIMAGE

IN HRVATSKO ZAGORJE

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

mr. sc. Ivan Hegeduš, v. pred.

ČAKOVEC, 2017.

ZAHVALA

Ovaj rad posvećujem svojoj obitelji i prijateljima kao zahvalu za sve što su mi pružili tijekom studija.

Osobitu zahvalu upućujem svima koji su pomogli u izradi ovog rada svojim savjetima, strpljenjem, motivacijom i potporom.

Petra Mikulčić

SAŽETAK

Vjera kao jedan od sveprisutnih, najmoćnijih i najstarijih motiva putovanja i danas je važan poticaj za napuštanje mjesta stalnog boravka i potrage za jedinstvenim doživljajima i duhovnim ostvarenjima. Fokus ovog rada stavljen je upravo na taj važan segment u životu svakog vjernika, turista, izletnika...

Rad u svojem sadržaju polazi od prostora i karakteristika Hrvatskog zagorja kao područja s iznimnim potencijalom za razvoj turizma, a osobito onog vjerske tematike. U nastavku rad izdvaja najvažnije potencijale i resurse za razvoj vjerskog turizma i hodočašća u Hrvatskom zagorju, a to su svetišta u Mariji Bistrici, Belcu, Loboru, Trškom Vrhu te Vinagori. Kao podloga za razvoj bogate i raznovrsne turističke ponude, uočene su, opisane i izdvojene sve znamenitosti i potencijali spomenutih prostora. Uz to, priloženi su i sekundarni podaci o dosadašnjem razvoju turizma i postojećoj turističkoj ponudi ovih mjesta odnosno gradova s potencijalom za razvoj vjerskog turizma.

Važnu okosnicu rada čini istraživanje provedeno za potrebe boljeg uvida u temu ovog rada. Istraživanje je ostvareno putem anketnog upitnika u kojem se ispitivalo poznavanje i posjećenost najvažnijih mjesta vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju, percepcija ispitanika o njima te zadovoljstvo sadržajima u destinacijama vjerskog turizma koje su posjetili, u odnosu na njihove socijalne i demografske karakteristike. Istraživački rad, sukladno svojoj svrsi, u nastavku prikazuje rezultate istraživanja te njihovu interpretaciju koja, između ostalog, uključuje i zaključke o razlozima i stanju trenutne turističke ponude te načine i mogućnosti njezina unapređenja.

Potaknut obiljem prisutnih, a uglavnom neiskorištenih resursa, ovaj rad kao svoj krajnji cilj ima afirmaciju turističke ponude Hrvatskog zagorja, osobito u segmentu vjere i kulture gdje ima zaista mnogo za ponuditi, u turizam Republike Hrvatske. Važan cilj je i brendiranje Zagorja kao destinacije koja, osim kulturnog, eno-gastro, eko i lječilišnog turizma, može razvijati i još jedan, vrlo prosperitetan oblik turizma – vjerski. Ciljevi su to koji vode ka ostvarenju još viših težnji, a to je percepcija Zagorja kao destinacije kontinentalnog dijela Republike Hrvatske koja može i mora biti alternativa saturiranom primorskom dijelu zemlje.

Ključne riječi: vjerski turizam, hodočašća, Hrvatsko zagorje, turistička ponuda, turistička potražnja, kulturno-povijesna baština

SADRŽAJ

SAŽETAK

1. UVOD ... 6

2. HRVATSKO ZAGORJE ... 8

2.1. Prostorni obuhvat Hrvatskog zagorja ... 8

2.2. Naseljavanje prostora Hrvatskog zagorja ... 11

2.3. Povijesni razvoj religije u Hrvatskom zagorju ... 12

2.4. Turistička ponuda Hrvatskog zagorja ... 12

3. ZNAČAJNA SVETIŠTA I VJERSKI SPOMENICI HRVATSKOG ZAGORJA ... 14

3.1. Marija Bistrica ... 16

3.1.1. Svetište Majke Božje Bistričke ... 16

3.1.2. Turizam Marije Bistrice ... 20

3.2. Belec ... 22

3.2.1. Svetište Majke Božje Snježne ... 23

3.2.2. Turizam Belca ... 26

3.3. Lobor ... 27

3.3.1. Svetište Majke Božje Gorske ... 27

3.3.2. Turizam Lobora ... 30

3.4. Trški vrh ... 31

3.4.1. Svetište Majke Božje Jeruzalemske ... 32

3.4.2. Turizam Trškog Vrha ... 34

3.5. Pregrada i Vinagora ... 36

3.5.1. Svetište Pohoda Blažene Djevice Marije u Vinagori ... 36

3.5.2. Turizam Vinagore ... 38

4. ISTRAŽIVAČKI RAD 39
4.1. Hipoteza istraživanja 39
4.2. Metodologija istraživanja 40
4.3. Rezultati istraživanja 42
5. ZAKLJUČAK 57
LITERATURA 60
PRILOZI 62
Popis slika 62
Popis tablica 62
Popis grafikona 63
Anketni upitnik 65

1. UVOD

Hrvatska je zemlja nebrojenih atrakcija[1]. Od ravničarskog istoka i povijesno istaknutog zapada, preko brežuljkastog sjevera do sunčanog juga, nižu se doživljaj[2] za doživljajem. Uvidjeli su to ne samo Hrvati već i brojni stranci kojih, iz godine u godinu, u Hrvatsku dolazi sve više. Hrvatska je tako, još i prije svojeg službenog osamostaljenja, postala turistički privlačna zemlja s obiljem mogućnosti za zadovoljenje turističkih potreba[3] svojih gostiju.

Povijesni razvoj turizma[4] u Hrvatskoj karakterizira dugogodišnja nezainteresiranost državnih vlasti kao i izostanak investicija u razvoj turizma, no do značajnih promjena dolazi u prvoj polovici 20. stoljeća kada se stvari u turističkom pogledu napokon pokreću. Nažalost, danas je vidljivo kako tadašnje težnje razvoju masovnog turizma[5] nisu bile osobito produktivne te nisu rezultirale dugoročno pozitivnim rezultatima. Kako bilo, s razvojem turizma, zakonodavstva s njim u vezi te mogućnosti dostatne edukacije kadrova, turizam Hrvatske probio se na put ka uspjehu. Sastavljene su smjernice i težnje, ne samo za trenutni i kvantitativni, već i za dugoročni i kvalitativni razvoj turizma i turističkih proizvoda. (Petrić, 2003: 7–9)

U pogledu suvremenog razvoja turizma i potreba suvremenih turista koji putuju u očekivanju zadovoljstva i doživljaja, trendovi su različiti, no jedno je sigurno – sve je veća potražnja za elementima novog, neistraženog i drugačijeg. Tradicionalni sunce, more i pijesak sve manje postaju primarnim razlogom posjeta nekoj destinaciji[6], a iznad

---

[1] Atrakcija je privlačni segment nekog prostora koji potiče čovjeka na turističko kretanje.

[2] Turistički doživljaj je cjelokupan pogled turista na svijet, njegov odnos prema percipiranom „središtu" i mjestu središta u društvu u kojem živi. (Cerović i Zanketić, 2014: 60)

[3] Potrebe se najčešće definiraju kao osjećaj nedostatka za nečim i želje da se taj nedostatak odstrani. U smislu turizma, potrebno ih je detektirati kako bi se osigurao opstanak na turističkom tržištu. (Cerović i Zanketić, 2014: 39)

[4] Turizam je skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i nije povezan ni sa kakvom privrednom djelatnošću. (Petrić, 2003: 13)

[5] Masovni turizam znači stalan dolazak posjetitelja koji preplavljuju određenu destinaciju tijekom cijele godine, a druga područja u najmanju ruku u tijeku sezone. Temelji se na prihodu i vrijednostima srednje klase, a utjecaj brojeva je vrlo visok. (Horvat, 1999: 115)

[6] Pojam destinacije podrazumijeva optimalno kombiniran i tržišno prilagođen prostor koji razvojem važnih i dominantnih sposobnosti u destinaciji svjesno stvara pretpostavke koje će omogućiti da u

njih dolaze rekreacija[7], doživljaji i specifična iskustva. U tom smislu, mnogi tradicionalni oblici turizma zapadaju u stanje stagnacije ili čak opadanja, no stručnjaci iz sfere turizma slažu se kako ima i onih koji ostaju konstanta. Primjer takvih oblika turizma jesu lječilišni i vjerski turizam[8]. Razlog tome krije se u motivima[9] koji potiču turiste na ovakva putovanja. To su ujedno i sveprisutni motivi koji nikada neće izostati jer su zdravlje i vjera[10], između mnoštva drugih čovjekovih potreba[11], permanentne sastavnice života.

Sa sve snažnijim razvojem turizma, Hrvatska se u turističko-geografskom smislu podijelila na tri velike turističke regije. Hrvatsko zagorje pripada panonsko-peripanonskoj turističkoj regiji koja je godinama zaostajala u svojem razvoju kao posljedica koncentracije turizma na obali odnosno u turističkoj regiji primorske Hrvatske. No, zasićeni klasičnim odmorom, turisti su krenuli u potragu za nečim drugačijim. Tu se sjever Hrvatske, prostor iznimno bogat brojnim resursima[12], a osobito onima za razvoj ranije spomenutih oblika turizma, počeo nametati kao odlična alternativa.

Upravo obilje izuzetnih privlačnih atrakcija potiče na razmišljanje u kolikoj su mjeri ti sveprisutni resursi zaista iskorišteni. Cilj ovog rada je dati odgovor upravo na to pitanje. Istraživanjem potencijala prisutnog za razvoj, prije svega vjerskog turizma, stvorena je okosnica za donošenje važnih zaključaka. Oni se uglavnom odnose na to koliko su

usporedbi s konkurencijom dugoročno postiže dobre turističke rezultate. Turistička destinacija pak simbolizira mjesto zadovoljenja želja i potreba turista. (Cerović i Zanketić, 2014: 96)

[7] Rekreacija podrazumijeva obnavljanje psihičkih i fizičkih sposobnosti čovjeka što je usko povezano s motivom zdravlja, a pojam aktivne dinamičke rekreacije još se koristi i kao sinonim za turizam. (Petrić, 2003: 16)

[8] Vjerski turizam je putovanje potaknuto vjerskim motivima usmjereno na posjet važnim religijskim lokalitetima s ciljem da sudionici putovanja što više ojačaju svoju vjeru. (Cerović i Zanketić, 2014:21-22)

[9] Turistički motivi su unutrašnji poticaji čovjeku na turističko kretanje. Izazivaju različite vrste poriva koji djeluju u korist opravdavanja želje za turističkim kretanjem. (Cerović i Zanketić, 2014: 41)

[10] Misli se na pojam vjere u duhovnom pogledu. S obzirom na to da je čovjek razumno biće, logično je kako je uvijek pokušavao pronaći smisao onoga što ga okružuje, osobito kada je riječ o duhovnom okruženju. Taj ga je pak nagon za ostvarenjem duhovnog ispunjenja poticao da u potragu za tim krene organizirano i u svoje slobodno vrijeme – upravo se u tim segmentima očituje definicija turizma. (Vukonić, 1990: 29)

[11] Potreba predstavlja zahtjev pojedinca ili društvenih grupa za materijalnim dobrima i uslugama radi olakšanja osjećaja nezadovoljenosti i postizanja odgovarajućih razina blagostanja. (Petrić, 2003: 27)

[12] Resurs je izraz koji se upotrebljava kao sinonim za raspoloživa sredstva, vrijednosti, zalihe i mogućnosti. (http://www.lzmk.hr/hr/)

vjerski turizam i hodočašća značajni ili manje značajni za turizam Hrvatskog zagorja te kolika bi njihova uloga mogla biti s obzirom na interes turista[13] i činjenicu kako se upravo u Hrvatskom zagorju nalazi jedno od najvećih hrvatskih marijanskih svetišta[14].

2. HRVATSKO ZAGORJE

Brojni pisci, pjesnici, interpretatori i publicisti opisali su ovaj živopisni dio zemlje. U njihovim djelima često se opisuju kultura, povijest, običaji i ljudi. Već odatle kreće poriv za razvojem turizma na ovom prostoru, kao i njegova promocija. Jedna od najprepoznatljivijih takvih publikacija jesu stihovi Vice Vukova koji je napisao: „Dobro mi došel prijatel, vu skromni zagorski dom, budi kak doma vu vlastitoj hiži, tu pri pajdašu si svom!“ Ovaj srdačan poziv već i sam dovoljno govori o tome kakav je zagorski kraj i ljudi u njemu pa ni ne čudi kako ovi stihovi tradicionalno služe za doček gostiju koji posjećuju ovaj „najlepši falaćec te zemle Horvatske“. (https://www.youtube.com/watch?v=h22K9tc3uu4)

2.1. Prostorni obuhvat Hrvatskog zagorja

Prostor koji se u literaturi, ali i u narodu tradicionalno naziva Hrvatskim zagorjem, smješten je u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Sjeverno Zagorje određeno je dolinom Sutle sa zapada, gorama Macelj, Ravna gora i Toplička gora sa sjevera te Kalnikom i Medvednicom s jugoistoka. Prostor je to koji tako prirodno omeđen ima površinu od oko 1880 km^2 i na kojem živi oko 200 000 stanovnika. Zagorje prema svojem sadašnjem teritorijalnom ustroju obuhvaća cijeli prostor Krapinskog-zagorske županije, dio Varaždinske na sjeveru te dio Zagrebačke županije s južne strane. (http://www.geografija.hr/ hrvatska /hrvatsko-zagorje/)

[13] Turist je svaka osoba koja putuje u mjesto gdje nema svoje prebivalište i to u trajanju od najmanje 24 sata. (Petrić, 2003: 17)

[14] Svetište je mjesto koje slovi i koje se pohodi kao osobito štovano u vjerskom životu. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search)

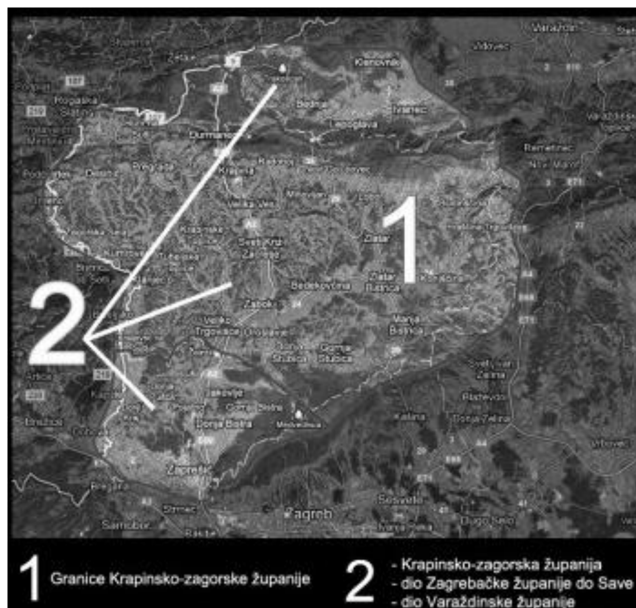
Slika 1. Karta Republike Hrvatske s označenim Hrvatskim zagorjem

Izvor: http://www.geografija.hr/hrvatska/hrvatsko-zagorje/

Reljef ovog prostora je raznolik. Najviši dijelovi mjere od 500 do 1000 metara i vrhovi su već spomenutih gorja, dok su nizinski dijelovi uglavnom vezani za poplavna područja brojnih tekućica i njihovih pritoka. Hrvatsko zagorje posebno karakteriziraju brojni termalni izvori od kojih su mnogi i gospodarski iskorišteni što je Zagorju pružilo osobitu odskočnu dasku u razvoju turizma. I dok su viši dijelovi izrazito korisni u pogledu rekreacijskih aktivnosti, nizinski dio privlači svojim tranzitnim karakterom zbog brojnih prometnica i željezničkih pruga. (http://www.geografija.hr/hrvatska /hrvatsko-zagorje/)

Slika 2. Karta Hrvatskog zagorja

Izvor: http://www.geografija.hr/hrvatska/hrvatsko-zagorje/

Cijeli prostor ima kontinentalnu klimu na kojoj se osjeća i utjecaj Jadranskoga mora i Panonske nizine. Zime su relativno blage, ljeta umjereno topla, a jeseni su toplije od proljeća. Zbog blizine Jadranskog mora, padalina ima dovoljno za razvoj poljoprivrede, ali i vinogradarstva. Problemi za ove kulture javljaju se jedino za vrijeme ljetnih mjeseci nakon velikih vrućina, kada ove prostore često pogađa tuča. (http://www.geografija.hr/hrvatska/hrvatsko-zagorje/)

Tablica 1. Osnovni podaci vezani za prostor Hrvatskog zagorja

Hrvatsko Zagorje	
Površina	Oko 1880 km^2
Broj stanovnika	Oko 200 000
Administrativni obuhvat	Krapinsko – zagorska, Varaždinska, Zagrebačka županija
Klima	Kontinentalna – blage zime, umjerena ljeta, tople jeseni i proljeća
Gore	Macelj, Ravna gora, Topličká gora, Kalnikom, Medvednica, Ivanščica
Rijeke	Krapina, Sutla, Bednja, Sava
Posebnosti	Izvori termalne vode, izvori pitke vode, dvorci i crkve, naselja iz kamenog i antičkog doba, rani razvoj lječilišnog i vjerskog turizma

Izvor: vlastita izrada autora

2.2. Naseljavanje prostora Hrvatskog zagorja

Prvi tragovi naseljenosti Hrvatskog zagorja bilježe se još u starije kameno doba o čemu svjedoči poznato nalazište neandertalca[15] u Krapini. Još iz antičkog doba potječu i arheološki nalazi rimskih termi Aquae Iasae odnosno Varaždinskih Toplica, a o starohrvatskom razdoblju svjedoči uzorak pletera[16] pronađen kod Lobora, koji je ujedno i najsjeverniji nalaz tog starohrvatskog ukrasa. Bez obzira na rane znakove života na ovim prostorima, sve do 12. stoljeća nije postojala znatnija stalna naseljenost. Ona započinje tek krajem tog stoljeća gradnjom obrambenih utvrda na vrhovima strmih reljefnih uzvišenja. Upravo za te tvrđave vezala su se i naselja pa je težište tada bilo u višoj zoni, a od kraja 15. stoljeća naseljava se i niža, prigorska zona, koja je dotad bila pod šumom. U drugoj polovici 19. stoljeća počinje i naseljavanje najnižih područja. Tome je najviše pridonijela izgradnja željezničkih pruga čiji su pravci, zbog specifičnosti željezničkog prometa, prolazili upravo dolinama. (http://www. geografija.hr/hrvatska/hrvatsko-zagorje/)

Zbog guste naseljenosti uvjetovane velikim prirodnim prirastom i usitnjavanjem posjeda, ali i činjenice kako je Hrvatsko zagorje oduvijek bilo jedan od najsigurnijih krajeva, distanciran od ratom izloženih dijelova Hrvatske, krajem 19. i početkom 20. stoljeća javila se agrarna prenaseljenost[17]. Tada Zagorje od imigracijskog prostora postaje emigracijsko područje iz kojeg se stanovništvo seli uglavnom u Zagreb, ali i poljoprivredne krajeve središnje i istočne Hrvatske. Kratko nakon toga, broj stanovnika ovog prostora ponovno kratko raste te 1948. doseže maksimalnih 273 000, a tada započinje depopulacija[18] koja traje sve do danas. Bez obzira na spomenuto, Hrvatsko zagorje danas sa svojim prosjekom od 110 stanovnika po kilometru kvadratnom spada

[15] Nalazište neandertalaca odnosno pračovjeka, znanstveno poznatog kao *Homo sapiens neanderthalensis*, otkriveno je 1899. godine na Hušnjakovu brdu u Krapini. Iskapanja su trajala šest godina pod nadzorom poznatog hrvatskoga geologa, paleontologa i paleoantropologa Dragutina Gorjanovića Krambergera. (http://www.mkn.mhz.hr/hr/)

[16] Pleter je reljefna dekoracija odnosno geometrijski ukras specifičan za starohrvatsku kulturu, a koristio se najviše u crkvama i samostanima, pogotovo u razdoblju od 9. do 12. stoljeća. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search)

[17] Agrarna prenaseljenost je stanje u kojem dolazi do prevelike koncentracije poljoprivrednika na premalom obradivom tlu. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=main)

[18] Depopulacija je proces opadanja broja stanovnika zbog prirodnih čimbenika ili negativnog migracijskog salda. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=main)

među najgušće naseljene dijelove Hrvatske. (http://www.geografija.hr/hrvatska/hrvatsko-zagorje/)

2.3. Povijesni razvoj religije u Hrvatskom zagorju

Djevica Marija jedna je od najvažnijih žena u povijesti kršćanstva. Izrekavši riječi: „Neka mi bude po riječi tvojoj!“, zauvijek je izmijenila povijest čovjeka. To je razlog zašto je njezino ime stalno prisutno u molitvama, nadanjima i srcima svih kršćana, od davnina pa sve do danas. Od apokrifa[19], teoloških knjiga i rasprava, koje su dolazile na ovaj prostor, susretali su se i prožimali raznovrsni utjecaji marijanskih kultova. Istu su ulogu imale i svete slike koje su u ove krajeve stizale s Istoka i Zapada. Mnoge su marijanske knjige napisali i hrvatski autori, na latinskom i na hrvatskom jeziku te se tako u hrvatskom narodu razvio poseban tip odanosti Mariji, Majci Božjoj. I prostor Hrvatskog zagorja obuhvaćen je posebnom tradicionalnom pobožnošću koja se očituje u bogatstvu crkava i prošteništa koja slave Mariju. Korijeni takve pobožnosti su duboki i sežu još u doba neposrednog ulaska u drugo tisućljeće, kada je utemeljena Zagrebačka nadbiskupija. (Sučić, 1998: 67-72)

2.4. Turistička ponuda Hrvatskog zagorja

Hrvatska je zemlja koja u gotovo svim segmentima ima iznimno pogodne preduvjete i mogućnosti za razvoj turizma. U prošlosti su je posjećivali uglavnom stranci za potrebe održavanja zdravlja i psihofizičkog odmora, dok se nakon Drugog svjetskog rata ovdje razvijao uglavnom domaći turizam. No, s oporavkom Europe od ratnih zbivanja, ponovno počinje i rast inozemnog turizma. Nakon što su sanirane i ratne štete Domovinskog rata na prostoru Republike Hrvatske, započinje obnova turizma i njegov sve snažniji rast[20] i razvoj[21].

[19] Apokrif je postevanđeljska knjiga s motivima iz evanđelja koju kršćanske crkve ne priznaju, pa stoga nije uvrštena u Novi zavjet. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=main)

[20] Rast označava pomak neke društvene ili ekonomske pojave u kvantitativnom odnosno brojčanom pogledu. (Čavlek i sur., 2011: 59)

[21] Razvoj označava novo stanje i kretanje neke pojave, tj. novi cilj i blagostanje koje se želi ostvariti u sadašnjosti i budućnosti. Suvremeni razvoj turizma nastoji se povoditi za načelima održivog razvoja, odnosno takve promjene globalne strukture proizvodnje i potrošnje koje ne remete ekosustave. (Čavlek i sur., 2011: 59)

Prirodno-geografski čimbenici uvjetovali su nešto jači turistički razvoj primorske Hrvatske koja je posjetiteljima atraktivna uglavnom tijekom četiri ljetna mjeseca. Iz tog se razloga u hrvatskom turizmu javio i problem sezonalnosti[22]. Naime, 1995. godine, gotovo je 75 % ukupnih godišnjih noćenja ostvareno u razdoblju od lipnja do listopada, a ni noviji podaci ne pokazuju puno bolje rezultate u tom pogledu. S tim u vezi, moguće je konstatirati kako se većinski turistički promet Republike Hrvatske odvija u četiri ljetna mjeseca. (Bartoluci i Čavlek, 1998: 63) Tu se kao alternativa razvoju turizma „izvan sezone" javlja kontinentalni dio zemlje, koji raspolaže brojnim društvenim, prirodnim i kulturno-povijesnim privlačnim elementima. Turistička regija sjeverozapadne Hrvatske tako je u 2012. godini primila oko milijun turista i ostvarila 1,7 milijuna noćenja. Važno je spomenuti kako ova turistička regija obuhvaća i hrvatsku metropolu, grad Zagreb, koji je u 2012. godini sam ostvario 1,2 milijuna noćenja. Ostala noćenja ostvarena su u drugim pripadajućim županijama ovog dijela Hrvatske i to uglavnom u toplicama, izletištima, planinarskim domovima i sl. (Magaš, 2013: 401-407)

Zajedno s ostatkom kontinentalne Hrvatske, razvoj turizma počeo se osjećati i na prostoru Hrvatskog zagorja. Prostor koji većinskim dijelom obuhvaća područje Krapinsko-zagorske županije u svoju je promociju krenuo sa sloganom „Zagorje – bajka na dlanu!" Osim lokalne uprave i Turističke zajednice Krapinsko-zagorske županije, za važna postignuća u pogledu turističkog razvoja, zaslužni su i brojni internetski portali kao što je na primjer *www.uZagorju.com*, koji sistematizirano prikazuje atrakcije i aktualna događanja diljem Zagorja. Osim segmenta promocije, Zagorje je uvelike napredovalo i u pogledu sadržaja turističke ponude. Teško je uopće prebrojati njihovu raskoš, no svakako valja istaknuti Muzej krapinskih neandertalaca, spomenik Lijepoj Našoj, Etno selo Kumrovec, dvorac Trakošćan, Muzej Seljačke bune, Tuheljske toplice, svetište Majke Božje Bistričke, Ivanščicu i brojne druge privlačne atrakcije koje iz godine u godinu privlače sve više turista iz cijelog svijeta.

[22] Sezonalnost ili sezonski karakter turizma je jedna od glavnih osobina turističke potražnje kojom se naglašava ograničeno vrijeme koje turistima stoji na raspolaganju za turistička putovanja i boravke, a koji se uglavnom svodi na vrijeme godišnjeg odmora, dane vikenda i blagdana. (Čavlek i sur., 2011: 59)

3. ZNAČAJNA SVETIŠTA I VJERSKI SPOMENICI HRVATSKOG ZAGORJA

Iako neveliko, Hrvatsko se zagorje može podičiti brojnim privlačnim resursima. Među njima se izrazito ističe mnoštvo crkava, osobito onih gotičkih[23] i baroknih[24], te mnoga proštenjarska svetišta. Putem hodočasnika[25] koji su od davnina častili Mariju svojim hodom prema njezinim čudotvornim mjestima i danas se kreću brojni vjernici na svojim vjerskim i hodočasničkim putovanjima[26]. Na taj je način razvijena cijela mreža hodočasničkih putova Zagorjem od kojih su neki i dio međunarodnog Marijanskog hodočasničkog puta.[27]. Osobit procvat marijanskih svetišta bilježi se u vrijeme baroka, kada je još trajala i opasnost od napada Turaka, a Hrvatska bila svedena na „Ostatke ostataka“[28]. Upravo je grad Zagreb sa svojom okolicom i Hrvatskim zagorjem predstavljao „predziđe kršćanstva“, a Marija se već tada veličala titulom najvjernije zagovornice Hrvatske. U suvremenom užurbanom načinu života, hod je zamijenjen prijevoznim sredstvima, međutim cilj takvih putovanja ostaje isti: izvršiti svoje zavjete, nositi nove prošnje, počastiti prinosom... (Brošura KZŽ, 2010: 2)

Jedan od najpoznatijih vodiča po Svetoj Zemlji, dr. Adalbert Rebić, u svojim je zapisima krajolik Galileje, Marijina zavičaja, uspoređivao s Hrvatskim zagorjem. Sličnost je uočio u brežuljcima obraslim vinogradima, bogatim pašnjacima, obilju vode,

---

[23] Gotika je stil u srednjovjekovnoj umjetnosti koji se koristio u razdoblju od 12. do 16. stoljeća. Nastao je i razvio se u Francuskoj kao arhitektonski izraz i sustav građenja, a karakteriziraju ga šiljasti lukovi, izduženi svodovi i vitraji te realizam i mističnost. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search)

[24] Barok je umjetnički stil koji se razvio u Europi, a nastupio je nakon razdoblja gotike i renesanse od 16. do polovice 18. stoljeća. Glavne su mu karakteristike raskošnost, kićenost, dekorativnost, nemirni oblici i izrazi te kontrasti svjetla i tame. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search)

[25] Hodočasnik je osoba koja putuje na hodočasnička putovanja u potrazi za vlastitim duhovnim ostvarenjem.

[26] Hodočašće je putovanje vjernika u sveto mjesto, mjesto očitovanja nekog božanstva ili djelatnost nekog religioznog učitelja ili osnivača religije u namjeri da se ondje moli u izuzetno povoljnom okolišu. (Cerović i Zanketić, 2014: 54)

[27] Marijanski hodočasnički put je hodočasnički put nastao 90 – tih godina prošlog stoljeća u srednjoj Europi. Vodi od Čestohove preko Levoče do Mariazella i na taj način povezuje tri najvažnija hodočasnička središta Poljske, Slovačke i Autrije u dužini od 1000 kilometara. U novije vrijeme, taj se hodočasnički put dalje nastavlja iz Austrije do Hrvatske i njezinog najvećeg marijanskog svetišta – svetišta Majke Božje Bistričke u Mariji Bistrici. (http://marijina-romarska-pot.si/cro/ostalo2/povijest _hodocasca)

[28] „Ostaci ostataka nekada slavnog hrvatskog kraljevstva“ je naziv za prostor koji je obuhvaćao Hrvatsku u 16. stoljeću, a on se nakon brojnih problema na hrvatskom prijestolju i učestalih sukoba s Osmanlijama smanjio s oko 50 000 km² u 1526. na nešto više od 20 000 km², od čega je potkraj 16. st. ostalo samo 16 800 km². (http://www.lzmk.hr/hr/)

ali i marljivosti zagorskih Hrvata koja je slična marljivosti galilejskih Izraelaca. On ističe kako i Biblija[29] piše retke u kojima je hrvatsko-zagorska zemlja u mnogo čemu nalik na Svetu Zemlju: „Zemlja u kojoj teče med i mlijeko!“ (IZL 3,8; 17; Pnz 6, 3; 11, 9 i drugdje), „zemlja vinograda“ (Pnz 6, 11; 28, 39), „Zemlja u koju ideš da je zaposjedneš zemlja je brjegova i dolova, i natapa je dažd nebeski; zemlja nad kojom Gospod, Bog tvoj bdi; na kojoj oči Gospoda, Boga tvojega, uvijek počivaju, od početka do svršetka godine!“ (Pnz 11, 11 – 12). To su redci koji su, između ostalog, dali pravo Rebiću zaključiti kako je Hrvatsko zagorje „predivni perivoj Marijin“. (Sučić, 1998: 13-14)

Od brojnih crkava i svetišta na prostoru Zagorja, posebno se izdvaja upravo pet marijanskih svetišta simbolično prikazanih, ali i geografski poredanih, kao pet prstiju milosrdne Marijine desne ruke: Marija Bistrica, Belec, Lobor, Trški Vrh i Vinagora. Tu su još i crkve odnosno svetišta: Dobri Zdenci – kapela Kraljice Mira, Dubovec – kapela Marije Snježne, Klanjec – župna crkva Navještenja BDM, Klupci – kapela sv. Marije, Mače – župna crkva Bezgrešnog začeća BDM, Marinci – kapela Kraljice Mira, Očura – kapela sv. Jakova, Oroslavje – župna crkva Uznesenja BDM, Pregrada – župna crkva Uznesenja BDM, Radoboj – kapela Gospe Lurdske, Risvica – kapela Majke Božje Snježne, Strmec – Kapel BDM, Taborsko – župna crkva Uznesenja BDM, Hrašćina Trgovišće – kapela Majke Božje Žalosne, Tuhelj – župna crkva Uznesenja BDM, Veliko Trgovišće – župna crkva BDM od Sedam žalosti, Veternica – kapela Majke Božje Žalosne, Vinski Vrh – kapela Majke Božje, Zajezda – župna crkva Uznesenja BDM, Zlatar – župna crkva Uznesenja BDM. Ovaj zavidan popis impresionira još i više kada se istakne činjenica kako na njemu nisu pobrojani razni drugi značajni resursi za razvoj vjerskog turizma kao što su pilovi[30], kapelice, groblja, križni putevi, spomenici, biste, kipovi i drugi sličan inventar. (Brošura KZŽ, 2010: 76)

[29] Biblija ili Sveto pismo naziv je za zbirku knjiga nastalu između 12. stoljeća pr. Kr. i 2. stoljeća, a obuhvaća religijske, pjesničke i moralističke sadržaje koje Židovi i kršćani smatraju svetima. Sastoji se od Starog zavjeta: Petoknjižja Mojsijeva, Povijesnih knjiga, Psalama, Mudrosnih knjiga i Proroka te knjiga Novog zavjeta: četiriju evanđelja, Djela apostolskih, poslanica i Otkrivenja. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search)

[30] Pil je javni kameni spomenik s reljefima ili plastikom na visokom monolitnom stupu koji obično počiva na niskom podnožju. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=main)

3.1. Marija Bistrica

Marija Bistrica je naselje, točnije općina, u Krapinsko-zagorskoj županiji. Smještena je u kotlini između Medvednice, Kalnika, Ivanščice, Strahinjčice i Macelja. Naselje se prvi put spominje oko 13. stoljeća, a izgrađeno je oko prošteništa na južnim obroncima Vinskog Vrha s desne strane potoka Bistrice po kojemu je i dobilo ime. Kao općina samostalno djeluje od 1993. Površina joj iznosi 68,01 km^2, a prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine, bilježi 5.976 stanovnika u 1.879 domaćinstava raspoređenih u 11 naselja koja općina obuhvaća. Najveće naselje je sama Marija Bistrica u kojoj živi čak 1.071 stanovnik, a najveći dio bogate i raznolike povijesti, kao i turističkog razvoja, vezan je za crni kip Majke Božje Bistričke koji stoljećima privlači na tisuće posjetitelja u ovaj dio Hrvatskog zagorja. (http://www.marija-bistrica.hr/)

3.1.1. Svetište Majke Božje Bistričke

Maksimilijan Vrhovac bio je znameniti zagrebački biskup koji je svojim životom i radom obilježio 18. i 19. stoljeće. Zaslužan je općenito za duhovni i kulturni uspon hrvatskog naroda, a 1810. je u Beču zapisao: „Što je Mariazell[31] Austrijancima, što je Čestohova[32] Poljacima, a Česima grob sv. Ivana Nepomuka[33], to je Hrvatima Marija Bistrica“. I zaista, na gotovo rubnom sjevernom dijelu Hrvatske, smješteno je najveće Marijino svetište u Hrvatskoj. (Sučić, 1998: 7-12)

[31] Mariazell je najveće marijansko svetište u Austriji u pokrajini Štajerskoj.

[32] Čestohova je najpoznatije i najposjećenije svetište u Poljskoj posvećeno Gospi Čestohovskoj.

[33] Sv. Ivan Nepomuk je svetac i mučenik Rimokatoličke crkve koji je ujedno i zaštitnik Češke i njezina glavnoga grada, Praga.

Slika 3. Svetište Majke Božje Bistričke

Izvor: vlastita izrada autora

Bistrica se, kao i većina mjesta u Hrvatskom zagorju, prvi puta spominje 1209. godine u povelji kojom Andrija II. županu Vratislavu određuje granice njegova feudalnog posjeda. Iako je možda već tada postojala župa, ona se prvi puta spominje tek 1334. kao župa s crkvom posvećenom apostolskim prvacima Petru i Pavlu. Povijest današnjeg svetišta Majke Božje Bistričke započinje na Vinskom Vrhu gdje se prvotno nalazio čudotvorni kip crne bistričke Madone po kojemu je svetište danas prepoznatljivo. Kip potječe iz 15. stoljeća, djelo je nepoznatog majstora iz puka i do 1545. je bio čašćen u drvenoj kapeli na Vinskom Vrhu. Kako je kapela bila nebranjena, a nalazila se u neposrednoj blizini osvajačkoga koridora Turaka, tadašnji je župnik krišom zakopao kip, koji je već tada bio na glasu kao čudotvoran, ispod kora župne crkve u Mariji Bistrici. Nedugo potom župnik je umro, a zajedno s njim u grob je otišla i tajna gdje je sakriven kip Blažene Djevice Marije. Tek 1588. ponovno je otkriven zahvaljujući čudesnoj svjetlosti koja je izbijala ispod pjevališta te ponukala vjernike da počnu kopati i tu pronađu posve sačuvan Marijin kip. Tadašnji župnik Antun Plavašić čudesni je kip postavio na oltar gdje su ga tada vjernici počeli častiti s osobitom pobožnošću. (Brošura KZŽ, 2010: 7)

Slika 4. Kip Majke Božje Bistričke

Izvor: http://www.svetiste-mbb.hr/

Ponovna turska opasnost 1650. dala je povod i ponovnom sakrivanju kipa. Ovaj puta je gotovo cijeli bio zazidan iza glavnog oltara, tek je Marijino lice bilo otkriveno. Zbog ratova, hodočašća su posve prestala, a čudesni kip još je jednom pao u zaborav. Opet je otkriven zahvaljujući čudesnom ukazanju Marije koja je uzela lik nepoznate slijepe gospe u plavoj haljini. Prvi put se ukazala župniku Petru Brezariću s gorućom svijećom u ruci te mu poručila da s narodom moli kako bi opet progledala. Istog dana viđenje se ponovilo u obližnjem Podgrađu dok su se župnik i kapelan kočijom vozili prema kuriji Malenić. No, ta ukazanja nisu bila dovoljna za pronalazak samoga kipa. To se dogodilo tek zaslugom pavlina i zagrebačkog biskupa Martina Borkovića te od drugog pronalaska čudesnog crnoga kipa Blažene Djevice Marije 15. srpnja 1684. započinje neprekinuto čašćenje Majke Božje Bistričke. Nagloj popularnosti pridonijelo je i prvo čudo koje se zbilo već 16. srpnja 1684., na Margaretsku nedjelju kada je prohodala, do tada nepokretna, djevojčica Katarina. Kip je postavljen na bočni oltar, a glas o čudu proširio se cijelom Zagrebačkom biskupijom, Štajerskom i Ugarskom te su tako krenula masovna hodočašća. (Brošura KZŽ, 2010: 7-8)

Razvoju proštenjarskog duha osobito je pridonio župnik Andrija Ifšić koji se odrekao službe kanonika i posvetio širenju pobožnosti prema Majci Božjoj Bistričkoj. On je utjecao na Hrvatski sabor, koji se za vrijeme pošasti kuge 20. listopada 1710. zavjetovao da će Majci Božjoj Bistričkoj podići novi glavni oltar. Potvrdio je to i odlukom 28. svibnja 1711., a zavjet ispunio četiri godine kasnije. Time je bistričko prošténište podignuto na „zemaljsku" razinu. Kako je proštenjarski duh rastao sve više, Hrvatski je sabor 1721., dao izgraditi cestu od Kašine preko Laza do Bistrice, a 1753. popravljen je dio ceste od Zagreba preko Sesveta do Kašine. Istovremeno je proširena i stara župna crkva u baroknom stilu, a nju je 13. svibnja 1731. posvetio zagrebački biskup Juraj Branjug i tom zgodom promijenio naslovnik župe koji se prestao zvati po apostolima Petru i Pavlu te postaje posvećen Mariji Snježnoj. Tada i mjesto Bistrica, odlukom Hrvatskog sabora, postaje Marija Bistrica. (Brošura KZŽ, 2010: 8)

U prvoj polovici 18. stoljeća, župa i župni dvor u Mariji Bistrici neprestano su se gradili i dograđivali što svjedoči o gospodarskoj moći župe, koju su omogućili posjeti romara iz svih strana Hrvatske, Štajerske i Ugarske. Današnji izgled bazilike potječe s kraja 19. stoljeća. Župnik Juraj Žerjavić, kardinal Josip Mihalović i ministar Iso Kršnjavi osnovali su povjerenstvo za obnovu svetišta, a glasoviti arhitekt Herman Bolle izabran je da izvrši rekonstrukciju. Radovi su počeli 1879. Već sljedeće godine, uoči Velike Gospe, buknuo je požar koji je posve uništio unutrašnjost crkve, a netaknut je ostao samo glavni oltar s čudesnim kipom. Uslijedila je obnova crkve tijekom koje su kip čuvale časne sestre milosrdnice. Novi mramorni oltar, još jedan dar Hrvatskog sabora, posvetio je kardinal Mihalović 1883., a papa Lav XIII. poklonio je tom zgodom svetištu pozlaćeno podnožje za čudotvorni kip. (Brošura KZŽ, 2010: 9)

Papa Pijo XI, 1935. dodijelio je Mariji Bistrici naslov bazilike, a dopuštanjem Kanoničkoga kaptola rimske bazilike sv. Petra povodom 250. godišnjice ponovnog pronalaska kipa, Marija je okrunjena krunom po uzoru na staru hrvatsku krunu. Tim je simboličnim činom postala Kraljica Hrvata, a prigodu je uveličalo 30 tisuća hodočasnika, uz propovijed i posvetu, tada mladog nadbiskupa, blaženog Alojzija Stepinca. On je tom prilikom zavjetovao hrvatski narod na vjernost, riječima koje pomalo podsjećaju na riječi hrvatske himne:

„Obećajemo da ćemo ti ostati vjerni i iskreni štovatelji.
Vjerni dok budu žuborili potočići naši,
šumile rijeke naše,
dok se bude pjenilo sinje more naše.
Vjerni dok se budu zelenile livade naše,
dok se budu zlatile livade naše,
dok se budu sjenile tamne šume naše,
dok bude mirisalo cvijeće domovine naše!“
(Sučić, 1998: 13-14)

Od tih značajnih događaja pa sve do danas, velika su se mnoštva vjernika okupljala u Mariji Bistrici. Marijanski i euharistijski kongres 1971. okupio je čak 150 tisuća hodočasnika i poslao snažnu poruku o religijskoj i nacionalnoj svijesti Hrvata u komunističkoj Jugoslaviji. Te je godine papa Pavao VI. poslao Mariji Bistrici kao dar zlatni kalež, a svetište je i službeno proglašeno hrvatskim nacionalnim svetištem Majke Božje Bistričke – Kraljice Hrvata. Ipak, za najveći događaj u Mariji Bistrici pobrinuo se opet – Alojzije Stepinac. Papa Ivan Pavao II.[34] 1998. u Mariji Bistrici proglasio je blaženikom kardinala koji je hrvatski narod zavjetovao Mariji. U čast Papina posjeta, njegovo je ime dobio glavni trg u Mariji Bistrici koji se tako naziva i danas. (Brošura KZŽ, 2010: 9)

3.1.2. Turizam Marije Bistrice

Na spomen pojma „proštenište u Mariji Bistrici“ ne misli se samo na zdanje s crkvom i čudotvornim kipom, već i na sve što se zbiva unutar i uokolo tog zdanja. Taj segment, na možda najbolji način, izražava stih zapisan na vanjskom začelju crkve: „Dušo duše Hrvatske, Isusova mati / Zvijezdo naših stradanja, na prestani sjati!“ Glavna je značajka bistričkog prošteništa što se Majci Božjoj Bistričkoj, osim stotina tisuća spontanih namjernika i hodočasnika, onamo stječu i organizirana hodočašća, stara i više od dvjesto godina: iz Međimurja, Zagorja, Prigorja, Podravine, Moslavine, Posavine, Pokupskog... (Sučić, 1998: 36-37)

[34] Papa Ivan Pavao II. odnosno Karol Wojtyla, bio je vrhovni poglavar Katoličke crkve od listopada 1978. do svoje smrti u travnju 2005. godine. Za vrijeme svog pontifikata objavio je niz enciklika, obnovljeni *Zakonik kanonskog prava* te *Katekizam Katoličke crkve* i napravio mnoga čudesna djela zbog kojih je u travnju 2014. godine proglašen svetim. (http://verbum.hr/knjige/autor-ivan-pavao-ii-karol-wojtyla/)

Marija Bistrica se tako, prije svega zbog čudotvornoga kipa Majke Božje, počela brzo i značajno razvijati kao hodočasničko mjesto, a paralelno s time i kao turistička destinacija. U početku su se turistička kretanja vezala uglavnom za samo svetište, no ubrzo dolazi i do razvoja raznih drugih, posjetiteljima zanimljivih sadržaja. Turistička ponuda u ovom trenutku obuhvaća smještajne kapacitete u nekolicini privatnih kuća za odmor, hotelu Blue Sun u Mariji Bistrici te nešto udaljenijoj depadansi Zagorske hiže u Zlatar Bistrici. Hranom i pićem moguće je okrijepiti se u nekoliko ugostiteljskih objekata u Mariji Bistrici kao što su restoran Dobro mi došel prijatel, bistro – noćni bar Mladost i bistro – *pizzerija* Bistrica. Također, tu se nalaze i vinarija Micak te Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Matoš, ali i brojni drugi kafići i barovi. Od znamenitosti se u Mariji Bistrici i njezinoj okolici može posjetiti Park skulptura smješten na obližnjoj vinskoj cesti, Galeriju Hudek s brojnim kiparskim i slikarskim djelima, nedaleko Marije Bistrice smješteni dvorac Hellenbach, ranč Pia u dolini rijeke Krapine te Etno zbirku licitarskog obrta u samom centru Marije Bistrice. S obzirom na poprilično bogatu turističku ponudu, nastali su i brojni suveniri koji se mogu pribaviti kao uspomena na posjet ovom najvećem hrvatskom marijanskom svetištu. Neki od najznačajnijih su licitarska srca, gvirc, medenjaci, svijeće, slike s vjerskim motivima, krunice, kipovi, tradicijske drvene igračke i drugo.

Prema statističkim podacima Turističke zajednice općine Marija Bistrica iz 2017. godine, Mariju Bistricu je 2016. godine posjetilo 1.022.300 posjetitelja vođenih vjerskim motivima što je 375.300 posjetitelja više nego 2000. godine, odnosno 210.300. posjetitelja više nego u 2015. godini. Od toga, njih 130.900 bilo je stranih turista, a iskorištenost smještajnih kapaciteta koji postoje na području Marije Bistrice na bazi od 360 dana bila je 31,50 %. Konkretnije, u Mariji Bistrici se u 2016. godini ostvarilo 20.479 noćenja što je 18.746 noćenja više nego 2000. godine, odnosno 6.390 noćenja više nego u 2015. godini. Najviše stranih dolazaka i noćenja ostvarili su turisti iz Poljske, Njemačke, Koreje i Italije te je tako broj noćenja stranih turista u Mariji Bistrici (10.658) premašio broj domaćih noćenja (9.821). (Podaci dobiveni od TZ-a općine Marija Bistrica, 2017)

Tablica 2. Statistički podaci vezani za turizam Marije Bistrice

Godina	Broj postelja	Broj noćenja	Iskorištenost smještajnih kapaciteta – baza 360 dana	Broj posjetitelja vjerskog turizma	Broj stranih posjetitelja
2000.	133	1.733	3,62	530.000	/
2004.	133	7.522	15,71	728.770	15.620
2008.	40	1.039	7,22	803.660	21.300
2012.	161	11.806	20,37	919.000	110.200
2015.	180 (130 hotel; 44+6 privatni smještaj)	14.089	21,74	812.000	130.000
2016.	180 (130 hotel; 44+6 privatni smještaj)	20.479	31,6	1.022.300	130.900

Izvor: vlastita izrada autora

3.2. Belec

Belec je malo naselje smješteno u Krapinsko-zagorskoj županiji koje u administrativnom smislu pripada gradu Zlataru. Ondje prema posljednjem popisu stanovnika živi samo 356 stanovnika. Značajnijih gospodarskih resursa nema kao ni razvoja gospodarstva, no ističe se jedinstven društveni, kulturno-povijesni, a samim time i turistički resurs, a to je crkva Majke Božje Snježne, jedan od najljepših primjera barokne umjetnosti u sjevernoj Hrvatskoj. (http://www.zupa-bdms-belec.hr)

Slika 5. Crkva Majke Božje Snježne u Belcu

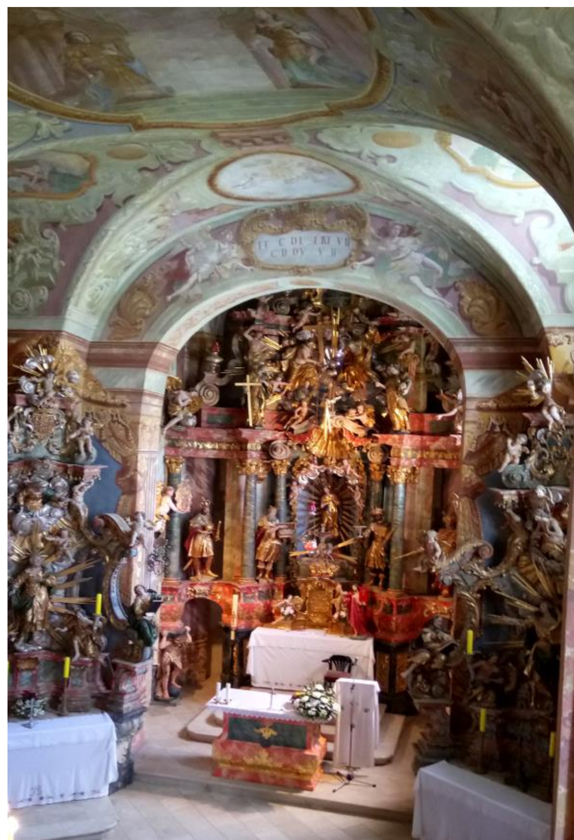

Izvor: http://www.zupa-bdms-belec.hr

3.2.1. Svetište Majke Božje Snježne

Belec se, s obližnjim Loborom, nalazi u jednom od, svojom estetikom, najistaknutijih dijelova Zagorja za koji je poznati prirodoslovac i putopisac Dragutin Hirc 1905., iako pišući znanstveno djelo, koristio poput: milovidno, vilinsko, čarno. Izvori kažu kako je, hodajući tim dijelom Ivanščice Hirc uzviknuo: „Lijepa se mi premila moja domovina Hrvatska!" (Brošura KZŽ, 2010: 34)

Slika 6. Unutrašnjost crkve Majke Božje Snježne u Belcu

Izvor: vlastita izrada autora

Priča o svetištu Majke Božje Snježne započinje s Elizabetom Keglević, udovicom Jurja Erdődyja, koja je u mjestu zvanom Kostanjevec 1674. u kasnogotičkom stilu sagradila crkvu kao svoju zadužbinu[35]. Po zapisu Vjekoslava Noršića, sačuvanom u spomenici belečke župe, to prvo zdanje bilo je popriličnoo loše izvedeno tako da urušavanje nisu spriječili ni neprestani popravci. Na mjestu porušene, od 1739. do 1741., građena je

[35] Zadužbina je određeno djelo koje je nastalo kao dar za dušu darovatelja i/ili osnivača. U današnjim okvirima, zadužbina bi se mogla nazvati zakladom. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search)

nova crkva, zaslugom župnika Pavla Kuneka. U podizanju crkve, župniku su pomagali i brojni zagorski plemići: donacijom Ignacija Bedekovića povišen je toranj, crkveni krov donirao je grof Krsto Oršić, a zvona je kao zavjet darovala Cecilija Kristina Matačić, supruga podbana Adama Najšića koji je u Belec doveo pavlinskog slikara Ivana Krstitelja Rangera. Sposobnošću župnika i zainteresiranošću naroda, kapela je u potpunosti dovršena 1758. godine. Godinu dana kasnije, posvetio ju je biskup Stjepan Pucz Gotalovečki, a 5. kolovoza 1780. Josip Gertić, apostolski protonator i župnik mihovljanski proglasio je kapelu sv. Marije Snježne župnom crkvom. (Brošura KZŽ, 2010: 34)

Neobični, nepravilni tlocrt svetišta i pobočnih kapela upućuje na korištenje starih zidina kasnogotičke kapele. Vanjskim izgledom i svojom jednostavnošću, crkva uopće ne odaje o kakvoj se veličanstvenoj unutrašnjosti i reprezentativnom zdanju radi. Tek cintor[36] s ugaonim baroknim tornjićima daje naslutiti da bi se ova crkva mogla svrstati u red važnijih i glasovitijih prošteništa. No, koliko god vanjski izgled bio skroman, unutrašnjost crkve otvara se u punoj raskoši i u potpunosti nadoknađuje nezavidan prvi dojam. Crkva je ukrašena prizorima Atlante, Herakla i Samsona u lavljoj koži. Ondje se nalaze i četiri visoke korintske kolumne, polukolumne, pilastri, kartuše, a sredinom dominira kip Majke Božje Snježne okružen zlatnim zrakama i anđelima. Sa strane oltara su kipovi sv. Tri kralja i sv. Stjepana, a na stijenama s lijeve i desne strane oltara stoje anđeli s grobovima Baltasara Bedekovića Komorskog i žene mu Rozalije Somogy, o čijem je trošku 1743. oltar podignut. Najljepšim dijelom tog oltara smatra se najviši plan s Presvetim Trojstvom, sv. Helenom i sv. Rozalijom, uz neizostavne anđele. Ništa manje ne očarava ni pobočni oltar posvećen sv. Josipu, a na velikim volutama[37] nalaze se apostoli sv. Matija i sv. Ivan. Desni pobočni oltar posvećen je sv. Barbari, a nešto skromniji od tih raskošnih baroknih oltara su oltar sv. Ružarije i oltar sv. Stjepana Prvomučenika. (Brošura KZŽ, 2010: 34-35)

[36] Cintor je ograda groblja ili prostora oko crkve, obično s arkadama s dvorišne strane, a karakterističan je za proštenjske crkve sjeverozapadne Hrvatske gdje je služio kao sklonište vjernicima od nepovoljnih vremenskih uvjeta. (http://www.lzmk.hr/hr/)

[37] Voluta je spiralno zavijen dekorativni arhitektonski element. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search)

Među mnoštvom veličanstvenih detalja ovog svetišta, ističe se još i propovjedaonica za koju je poznati povjesničar umjetnosti Artur Schneider rekao kako može stati „uz bok najljepšoj njemačkoj propovjedaonici u Wilheringu (izvedena gotovo u isto vrijeme), a možda je i nadmašuje". Ograđena je reljefima sa scenom plesa oko zlatnog teleta, snom patrijarha Jakova i drugim starozavjetnim motivima. Također, živo obojena ograda pjevališta predočuje Drvo spoznaje kojem dodatnu teološku priču svojom prisutnošću izriču Blažena Djevica Marija te Adam i Eva s anđelima. Kipovi su izrađeni u drvetu s bogatom posvetom, a uza sve to, tu su i raskošne stropne freske[38], među kojima se posebno ističu one u kapelici sv. Stjepana Prvomučenika, čime je u unutrašnjosti stvoren jedinstven i savršen sklad. Slikarski dio posla napravio je, već spominjani, znameniti Ivan Krstitelj Ranger, koji je, s još dva pomoćnika, oslikavao mnoge pavlinske crkve. U jednoj od njegovih slika sačuvana je i legenda zaslužna za naslov „Marija Snježna". Riječ je o Marijinu ukazanju na rimskom brdu Eskvilin koje je usred ljeta pokriveno snijegom. O značaju crkve, njezinih freski i njihova autora, može se zaključiti i iz činjenice kako mnogi povjesničari umjetnosti izdvajaju upravo zidne slike iz crkve sv. Marije Snježne u Belcu kao najljepši i najočuvaniji rad bogatog opusa ovog čuvenog slikara. (http://www.zupa-bdms-belec.hr)

Godine 1912. provedena je prva cjelovita obnova crkve za vrijeme župnika Frana Cesarca. Nakon toga, inicijativom varaždinskog biskupa Marka Culeja, javila se ideja o ponovnoj obnovi crkve. Godine 1957. bili su izvedeni radovi na propovjedaonici, a početkom 70-ih Restauratorski zavod Hrvatske započeo je radove u crkvi. Ugradili su se uređaji za uklanjanje vlage, izvedena su istraživanja crkve te restauratorski radovi na zidnim slikama u kapelama sv. Stjepana i sv. Krunice. Zbog nedostatke sredstava, tek 1990. krenulo se u nove radove kada je obnovljena i vanjska fasada crkve. Godine 1994. osnovano je Društvo za obnovu i zaštitu crkve Marije Snježne koje je uputilo zahtjev HRZ-u za stručnim radovima na oltaru sv. Barbare. U narednom razdoblju restauriran je oltar sv. Josipa, izvedena je drenaža u crkvi i sakristiji, postavljeno je podno grijanje, nova električna instalacija te novi kameni pod. Svi restauratorski radovi završeni su 2010. pod Hrvatskim restauratorskim zavodom i voditeljstvom prof. Danuta Misiuda. Godine 2015. došlo je pak do oštećenja glavnog zvona u tornju koje zbog

[38] Freska je izrađena vodenim bojama na svježoj žbuci zbog čega odaje izuzetno impresivan dojam i stapa se sa samim zidom. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search)

puknuća više nije moglo zvoniti, a ono je u travnju 2017. zamijenjeno novim. Budući da je originalno zvono bilo zavjetni dar Cecilije pl. Najšić rođ. Maračić, ono je sada izloženo unutar cintora crkve sa sjeverne strane. (http://www.zupa-bdms-belec.hr)

3.2.2. Turizam Belca

Prvi varaždinski biskup Marko Culej, za svoj je rodni Belec rekao ovako:

„Ne znaš kada je tu ljepše! Da li u proljeće, kada voćnjaci mirišu i kada je sve u 'cvetju' ili u ljeti, kada se zlatno žito leluja na vjetru? Da li ujesen, kada lišće u šumi dobiva boje poput krasnog šarenog tepiha, a po brežuljcima u 'klijetima' iz preše 'moštek curi', ili zimi, kada djevičansko bijeli snijeg daleko od gradskog smoga prekrije doline i 'brege', a dječja crvena lica pokazuju radost zimskog ugođaja!“
(http://www.zupa-bdms-belec.hr)

Kao naselje koje u administrativnom pogledu pripada gradu Zlataru, Belec do sada nije imao značajnije razvijen turistički potencijal koji je svakako prisutan. U turističkom smislu, o njegovoj promociji i posjećenosti brine se nedavno osnovana turistička zajednica grada Zlatara. S obzirom na spomenuto – veličinu mjesta, tek nedavno osnovan TZ i lošu promociju, Belec ne raspolaže prijeko potrebnim turističkim sadržajem za razvoj turizma, međutim prostor koji ga okružuje može svojim posjetiteljima ponuditi štošta. Od smještajnih kapaciteta tu su obližnja kurija Inn i Rooms Bolfan Vinski Vrh u Hrašćini te nešto udaljenija depadansa Zagorske hiže u Zlatar Bistrici. Hranu i piće za okrepu moguće je potražiti u restoranu Purga u Zlatar Bistrici, u vinariji Bolfan na Vinskom Vrhu te brojnim kafićima na ovome prostoru. Od znamenitosti, osim crkve Majke Božje Snježne, vrijedi posjetiti i nekoliko kilometara udaljeno mjesto pada meteora u Hrašćini, konjički klub Tri breze u Budinšćini ili utvrdu Belecgrad nedaleko Belca s planinarskom kućom. S obzirom na turističku ponudu koja je još u povojima, nisu se razvili ni prepoznatljivi motivi u obliku suvenira ovoga kraja, međutim, moguće je pribaviti razne rakije, medenjake, krunice i svijeće.

Za Belec, kao i za Lobor, u turističkom smislu brine se već ranije spomenuta Turistička zajednica grada Zlatara. Međutim, ova je turistička zajednica započela s radom tek 2014. godine i ne raspolaže s puno podataka vezano za Belec. Ipak, pouzdani podaci govore kako je Belec u 2016. posjetilo 370 evidentiranih posjetitelja iz Austrije,

Njemačke i Nizozemske za koje je TZ organizirao turističkog vodiča. Također, budući da na prostoru naselja Belec nema smještajnih kapaciteta, barem ne onih registriranih za obavljanje te djelatnosti, podataka o smještaju nema, barem ne za prostor samog naselja. Postoje smještajni kapaciteti u obližnjim susjednim mjestima koji bilježe noćenja, pa se pretpostavlja kako je dio tih turista posjetio i Belec. (Podaci dobiveni od TZ-a grada Zlatara, 2017)

3.3. Lobor

Općina Lobor smjestila se podno najviše zagorske gore, Ivanščice, a prvi se puta spominje u 13. stoljeću kao Castrum Lobor. Ime je vjerojatno dobila od latinske riječi Labor (*laboratorium*) što u prijevodu znači *posao*, a pretpostavlja se da su na tom prostoru Rimljani imali svoje radionice i kamenolome. Oni su kao trag svog boravka na ovome području ostavili brojne nadgrobne spomenike, a starost naselja potvrđuju i pronađena kamena sjekira te malj iz ranog neolitika. Prostor općine danas obuhvaća 44,20 km^2 na kojemu, prema posljednjem popisu stanovništva, živi 3.188 stanovnika u 900 kućanstava raspoređenih u 10 naselja. (http://lobor.hr/)

Oko Lobora nalaze se brojne stare građevine koje upotpunjuju bogatu prošlost Lobora: utvrda Pusti Lobor, kapela sv. Petra na obližnjoj Petrovoj gori te Oštrcgrad i Loborgrad, koji su sagradili Keglevići nakon što su napustili Pusti Lobor. U daljini se ističe i veličanstveno zdanje Ivanščice, koja već i svojim imenom priča o vitezovima ivanovcima. Bili su to hrabri vojnici koji su obitavali na ovim prostorima i smatrali svojom zadaćom osigurati hodočasničke putove te davati putnicima utočište i okrepu. Osim toga, tu su još i brojne crkve, kapelice, poklonci, pilovi i različiti drugi resursi zanimljivi posjetiteljima. (http://lobor.hr/)

3.3.1. Svetište Majke Božje Gorske

Antun Gustav Matoš opisao je Lobor kao magičnu polaznu točku, ozračje u kojem je spoznao da je duša Hrvatske upravo zagorski kraj i da nema boljeg prostranstva za provesti „ferije“[39] od ovog. Na tom prostoru očuvane prirode i pradavnih legendi, iznad

[39] „Ferije“ je naziv za duži školski odmor odnosno školske praznike.

samog mjesta Lobora, s južne se strane, na kamenoj stijeni, uzdigla crkva Majke Božje Gorske. (Brošura KZŽ, 2010: 28)

Slika 7. Crkva Majke Božje Gorske u Loboru

Izvor: http://www.visitzagorje.hr/objekt/crkva-majke-bozje-

Ova je značajna crkva prva ljudskom rukom stvorena vizura koja se zamjećuje prilikom dolaska u Lobor s južne strane. Podignuta je na obroncima Ivanščice, točnije na brežuljku Gora, koji je bio izgrađeno mjesto života još u prapovijesno doba. (http://lobor.hr/)

Sam lokalitet Lobor spominje se prvi puta u pisanim izvorima 1259. godine, a ulomak predromaničke oltarne pregrade iz 11. stoljeća svjedoči kako je ovdje postojala građevina još u ranom srednjem vijeku, moguće benediktinski samostan. S obzirom na očuvanost i autentičnost, cijeli ovaj prostor odiše tradicijom i starinom, a zbog brojnih podataka o ranoj kršćanskoj aktivnosti, naziva se još i kolijevkom hrvatskoga kršćanstva. (Sučić, 1998: 133-139)

Slika 8. Kip Majke Božje Gorske

Izvor: http://zupa-lobor.hr/crkva-majke -bozje-gorske/

Smatra se da sakralno zdanje posvećeno Majci Božjoj postoji od 14. stoljeća. Njezin prvi spomen nalazi se u popisu župa 1344., a potom u kanonskoj vizitaciji tek 1639. kao kapela Majke Božje Gorske. Da je riječ o još većoj starini od spomenutih godina, svjedoči sačuvani hrvatski pleter pronađen u kapeli 1946., koji datira iz 1076. Najstariji je to spomenik te vrste u kontinentalnom dijelu Hrvatske, čiji se jedan dio čuva u Loboru, a drugi dio u Arheološkom muzeju u Zagrebu. U svetištu su pronađene i freske s biblijskim motivima iz 14. i 15. stoljeća. Nažalost, tek fragmentarno očuvane, tvore jedinstvenu cjelinu i rijetki su primjer gotičkog zidnog slikarstva kontinentalne Hrvatske. Prvi detaljni opis crkve datira iz 1676., a negdje u to vrijeme podigao se i barokni oltar na kojem središnje mjesto ima Majka Božja Gorska s Isusom u naručju. To je rezbarski kasnogotički drveni kip izrađen od lipova drva oko 1500. godine. Visok je 150 centimetara, a to ga ujedno čini i najvišim drvenim kipom Madone u sjevernoj Hrvatskoj. Bočno između stupova nalaze se kipovi sv. Jurja i sv. Lovre, a iznad njih stoje sv. Barbara i sv. Katarina. Iznad toga, u drugom planu, reljefni je prikaz Marijina krunjenja uz kipove sv. Petra i Pavla dok oltar pri vrhu završava golgotskim motivom. (Brošura KZŽ, 2010: 28-29)

Da je Lobor oduvijek bio važno romarsko stjecište, potvrđuje i barokni cintor kakvim se mogu podičiti samo važna hodočasnička svetišta. Zajedno s njime, crkva čini skladnu cjelinu i zauzima dominantan položaj u ovom brdovitom loborskom krajoliku. U 18. stoljeću podignut je i zvonik, a crkva tada dobiva i propovjedaonicu te orgulje. S obzirom na povijest, brojne nadograđene elemente i slikarije, za loborsku se crkvu zaista može reći kako je svako stoljeće ostavilo svoj trag. Dodatno strahopoštovanje izazivaju i tisuće godina stari nalazi što uistinu daje povod za kretanje putevima ovoga kraja koji je Matoš, ne bez razloga, uspoređivao s Toskanom. (Brošura KZŽ, 2010: 29)

3.3.2. Turizam Lobora

Tradicija odnosno postojanje ovog svetišta možda je najduža od svih spomenutih. Moguće je da hodočašća na ovaj prostor traju još od doba srednjeg vijeka, a samim je time neminovan i razvoj turizma ovog prostora. Definicija hodočašća govori kako se hodočasnici nakon obavljene pobožnosti žele opustiti te tako do izražaja dolaze druge funkcije prostora, primjerice zabava, trgovina, komunikacija i drugo. Općina Lobor danas, nažalost, ne obiluje brojnim resursima za razvoj dodatne turističke ponude, no prostora za njegov razvoj ima. Osim svetišta Majke Božje Gorske povrh Lobora, u samom centru Lobora na istoimenom trgu nalazi se i župna crkva sv. Ane. Uz ovu se crkvu veže i najveća loborska manifestacija *Janine*, koja svake godine svojim bogatim programom privuče mnoštvo posjetitelja, a vrednuje narodne običaje i tradiciju. Smještaj se može ostvariti u nekom od privatnih smještajnih objekata kojih nema mnogo, a tu su još apartmani Amalia te nešto udaljenija depadansa Zagorske hiže u Zlatar Bistrici i Blue Sun hotel u Mariji Bistrici. U Loboru se još mogu posjetiti obližnje Sutinske toplice, Markušbrijeg sa svojim bajerom i ribičkom kućicom te *off-road* staza Off-road Lobor. Iz ovog, kao i iz drugih zagorskih prošteništa, turisti osim suvenira u obliku licitara i gvirca, svakako sa sobom mogu ponijeti i uspomenu na kotlovinu, zagorske štrukle i druge specijalitete.

Zbog relativno skromnog prostora koji Lobor kao turistička destinacija obuhvaća, skromni su i evidentirani podaci o njegovoj posjećenosti. Lobor je u turističkom smislu, kao i Belec, pod nadležnošću TZ-a grada Zlatara koji, kao što je ranije spomenuto, djeluje tek odnedavno i raspolaže s minimalno informacija. S obzirom na to, promatrana su posjećenost i noćenja u susjednim mjestima i destinacijama budući da Belec i Lobor

zajedno s njima dijele odnosno tvore turističku ponudu. Osim Marije Bistrice, u kojoj je u 2016. godine ostvareno 1.022.300 posjeta i 20.479 noćenja, turisti i izletnici su ostvarili 184 dolazaka u obližnju Hrašćinu te 280 noćenja. Valja spomenuti još i Zlatar s 33 evidentirana dolazaka i 69 noćenja te Zlatar Bistricu sa 139 zabilježenih posjeta i 2.813 noćenja. (Podaci dobiveni od TZ KZŽ, 2017)

Tablica 3. Statistički podaci vezani za turizam Marije Bistrice, Hrašćine, Zlatara i Zlatar Bistrice

Godina	Mjesto	Broj zabilježenih posjetitelja	Broj zabilježenih noćenja
2016.	Marija Bistrica	1.022.300	20.479
2016.	Hrašćina	184	280
2016.	Zlatar	33	69
2016.	Zlatar Bistrica	139	2.813

Izvor: vlastita izrada autora

3.4. Trški vrh

Trški Vrh je naseljeno mjesto s oko 400 stanovnika, koje u administrativnom pogledu pripada gradu Krapini – političkom, upravnom i kulturnom središtu Krapinsko-zagorske županije.

Krapina je grad 50-ak kilometara udaljen od Zagreba, a krasi ga bogata povijesna baština koja seže čak 130 tisuća godina unatrag kada su na prostoru Krapine svoj neizbrisivi i danas za Zagorje i Hrvatsku iznimno važan trag ostavili praljudi. Lokalitet Hušnjakovo je tako, zahvaljujući istaknutom geologu, paleontologu i paleonantropologu Dragutinu Gorjanoviću Krambergeru, dobio važno mjesto u povijesti Hrvatske i svijeta. Grad se, osim Muzeja krapinskih neandertalaca, još može pohvaliti i rodnim mjestom Ljudevita Gaja, autocestom Zagreb – Macelj, poznatim Festivalom kajkavske popevke i mnogim drugim atraktivnim segmentima. (http://www.krapina.hr/grad-krapina/o-krapini)

3.4.1. Svetište Majke Božje Jeruzalemske

Među najpoznatija prošteništa u Zagorju ubraja se i crkva Majke Božje Jeruzalemske na Trškom Vrhu. Pripada krapinskoj župi koja je najstarija od svih župa Zagorskog arhiđakonata, a postojala je već 1193. Povijest samog prošteništa seže u 1768. kada se spominje u knjizi *Zercalo Marianszko*. (Brošura KZŽ, 2010: 44)

Slika 9. Crkva Majke Božje Jeruzalemske na Trškom Vrhu

Izvor: http://hotspots.net.hr/2015/03/marija-bistrica-u-dlanu-svijeca-na-dlanu-bajka/

„Jeruzalem pored Krapine" – riječi su kojima se još opisuje Trški Vrh. Ovu je „titulu" Trški Vrh dobio zbog kipića Majke Božje koji je, po zapisanoj predaji, iz Svete Zemlje 1669. godine donio brat franjevac Joakim Balagović i darovao svom bratu Nikoli, koji je živio uza sam put na Trškom Vrhu. Kada je nesretnom Nikoli u nezgodi izgorjela kuća, u pepelu je bio pronađen neoštećen kip. Nikola ga je potom smjestio u šuplje orahovo deblo nedaleko od kuće gdje je otpočeo prvo vjerničko štovanje toga kipa. Nepoznati kradljivac kipić je odnio u župu Taborsko, ali je on ubrzo vraćen kao predmet još većeg štovanja. (Brošura KZŽ, 2010: 44)

Pravo čašćenje kipa počinje za pošasti kuge 1743. kada su se stanovnici Krapine zavjetovali Majci Božjoj Jeruzalemskoj da ih poštedi. Uslišani u svojoj prošnji, ispunili su svoje zavjete. Općina Krapina tako je donijela zaključak po kojemu se od Duhovnog stola u Zagrebu traži dopuštenje za izgradnju zavjetne kapele u čast Majci Božjoj Jeruzalemskoj. U srpnju 1750., župnik Nikola Gorup blagoslovio je kamen temeljac čime je započela gradnja. Za razliku od belečke crkve, koja je tada već bila blagoslovljena, a gradile su je bogate plemićke obitelji, sav rad na gradnji trškovrške crkve obavljen je isključivo darovima vjernika. O tome svjedoči i natpis nad glavnim ulazom u crkvu napisan latinskim jezikom, koji u prijevodu znači: „Godine se Gospodnje 1750. iz čiste milostinje vjernika započela graditi crkva Jeruzalemske Majke Božje, a godine je 1761. završena i u kolovozu nedjelje poslije Preobraženja Gospodinova za mjesto župnika Nikole Gorupa po biskupu svečano posvećenog.“ (Brošura KZŽ, 2010: 44-45)

Slika 10. Glavni oltar crkve Majke Božje Jeruzalemske na Trškom Vrhu

Izvor: vlastita izrada autora

Crkvu je, kao i belečku, 1762. godine posvetio zagrebački kanonik i beogradski biskup Stjepan Pucz. Kako je zapisao fra Paškal Cvekan, otada puk brdo zove Jeruzalem. Glavni oltar izradio je gradački kipar Filip Jakob Straub i postavljen je 1759. kip Majke Božje Jeruzalemske obložen je srebrom, a rezbareni okvir vrhunsko je djelo Straubove radionice. Godine 1756. napravljen je oltar Svetoga Križa, rad kipara Antuna Mersija koji je izradio i oltar svetih četrnaest pomoćnika. On je 1760. napravio i propovjedaonicu. Gradnja cintora, započeta nakon posvećenja, dovršena je 1773. On je prema unutrašnjoj strani otvoren arkadama, čiji zaklonjeni prostori pružaju hodočasnicima zaštitu od nevremena ili ljetnih žega. Na uglovima cintora podignute su i male kule dok je na sjevernoj strani podignuta manja kurija kako bi ondje mogli noćiti svećenici za vrijeme proštenja. (Brošura KZŽ, 2010: 45)

Tlocrt je izrazito bogato razveden u duhu kasnog baroka i spada u red najrazvedenijih sakralnih objekata tog vremena u nas. Lađa crkve je jedinstven prostor koji se rastvara bočnim nišama u kojima se nalaze pobočni oltari. S lijeve strane, nasuprot sakristije, podignuta je 1759. još jedna kapela u čast Mariji – Majci Božjoj Škapularskoj. Iako skromnija od belečke, i ova je zavjetna kapelica urešena prizorima iz Marijina života s dominantnim prizorom uznesenja, okružena velikim starozavjetnim ženama poput Judite i Suzane, uz neizostavni grijeh praroditelja kao dio priče o povijesti spasenja. Podatke o slikaru Antunu Lechingeru koji je oslikao crkvu zapisao je poznati zaljubljenik u Hrvatsko zagorje Gjuro Szabo. Dragocjen su inventar i barokne orgulje s pjevalištem, također nabavljene milodarima pobožnika, koje krase anđeli iz 1763., koje je izradio majstor Antun Römer, te se kao takvi ubrajaju među najljepše u Hrvatskoj, dok su same orgulje vrednovane najvišom kategorijom spomenika kulture. (Sučić, 1998: 94-195)

3.4.2. Turizam Trškog Vrha

S obzirom na to da je u prošlosti uspon do Krapine odnosno Trškog Vrha bio težak i naporan, neki su ga nazivali i Teškim Vrhom, no usprkos tome, uvidjeli su isplativost uzveranja križnim putem do ovog hrvatskog Jeruzalema kako bi nahranili duh i osjetili još uvijek prisutnu kulturu hodočašćenja. Blizina grada Krapine važan je segment razvoja turizma Trškog Vrha. Od smještajnih kapaciteta tu su hotel Barrock, hotel Poslon, hotel Toplice i hotel Villa Magdalena u obližnjim Krapinskim Toplicama te

nedaleko Krapine pansion Vuglec Breg. Okrepu hranom i pićem, osim u spomenutim hotelskim objektima, turisti mogu potražiti i u bistrou HUŠ, *fast foodu* Grašo, restoranu Yeti, Preša ugostiteljstvu te u brojnim kafićima i barovima. Svi koji se nađu u ovom kraju Lijepe Naše svakako bi trebali posjetiti Muzej krapinskog pračovjeka, a uz to, tu su još i Krapinske toplice sa svojim termalnim vrelima i bazenima, zatim Sveti Križ Začretje sa svojim Roses Fashion Outlet Storeom te druge zanimljivosti i atrakcije. Ovaj je kraj razvio i brojne suvenire, a među njima valja istaknuti bilikum[40], statuu pračovjeka, lutku Ljudevita Gaja i mnoge druge.

U statističkom pogledu, ponovo promatrajući povezanost s Krapinom, Trški Vrh ima nešto pogodniju situaciju od, na primjer, Belca ili Lobora. U 2016. godini su tako u Krapini zabilježeni podaci o 5.747 posjetitelja i 8.147 noćenja. Također, u susjednom je Radoboju evidentirano 635 posjeta i 672 noćenja, u Mihovljanu 4 dolaska i 8 noćenja, u Svetom Križu Začretju 1.557 posjeta i 9.904 noćenja te u Krapinskim Toplicama 14.598 dolazaka i 47.276 noćenja. (Podaci dobiveni od TZ-a KZŽ, 2017)

Tablica 4. Statistički podaci vezani za turizam Krapine, Radoboja, Mihovljana, Sv. Križa Začretja i Krapinskih Toplica

Godina	Mjesto	Broj zabilježenih posjetitelja	Broj zabilježenih noćenja
2016.	Krapina	5.747	8.147
2016.	Radoboj	635	672
2016.	Mihovljan	4	8
2016.	Sv. Križ Začretje	1.557	9.904
2016.	Krapinske Toplice	14.598	47.276

Izvor: vlastita izrada autora

[40] Bilikum je suvenir koji je napravljen kao vrč od tri međusobno povezana vrčića u koja se ulijeva vino i daje se gostu kao piće dobrodošlice koje potom treba znati ispiti bez da se čovjek uprlja. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search)

3.5. Pregrada i Vinagora

Vinagora je malo mjesto zapadno od Pregrade, koje u administrativnom smislu i pripada gradu Pregradi. Broj stanovnika na području Pregrade kreće se oko 6.594 prema posljednjem popisu, dok ih je prema istom u Vinagori bilo 62.

Grad Pregrada, geografski gledano, obuhvaća najzapadniji dio Hrvatskog zagorja. Ime mu se prvi puta spominje 1334. godine u statutima zagrebačkoga Kaptola, a pretpostavlja se kako je župa u Pregradi sigurno još starija. Postoji i nekoliko hipoteza o stvaranju imena Pregrade. Prvu je dao Gjuro Szabo, koji tumači da je korito rijeke Kosteljine, koja prolazi kroz mjesto, bilo pregrađeno nekakvom pregradom te je otuda mjesto dobilo naziv. Druga verzija potječe od Maristele Sabljić i kaže da je vlasnik Kostela, jednog od pregradskih sela, Juraj Branderburški smjestio svoje obrambene čete „pred gradom“, na padinama Kunagore te je tako nastalo ime Pregrada. Iako obje verzije imaju svoju podlogu, nema sigurnih dokaza koji bi ijednu od njih potvrđivali. (https://www.pregrada.hr/)

3.5.1. Svetište Pohoda Blažene Djevice Marije u Vinagori

Marija je, uz brojna druga mjesta u Republici Hrvatskoj, posebno štovana upravo u župi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Pregradi kao „Naša Gospa od Kunagore“. Iako od davnina spada u kategoriju proštenjarskih crkava, njezino velebno zdanje, po obliku i veličini neobično za župnu crkvu, naziva se Zagorskom katedralom. Po uređenju unutrašnjeg prostora ona zaista ima posebnu vezu s katedralom i to onom zagrebačkom. Naime, u nju su prenesene katedralne orgulje s iznimno kvalitetnim zvukom, kao i velika oltarna pala Uznesenja Blažene Djevice Marije. (Sučić, 1998: 190)

Za napredak u izgradnji crkve brinule su se brojne generacije sakupljajući sredstva za ostvarenje zamisli o novoj crkvi. Ona je teškim naporima i sagrađena na mjestu stare, trošne gotičke građevine koju je posve uništio potres 1786. Nakon potresa, prvo je podignuta kurija uz pomoć arhiđakona zagorskog Stjepana Putza, a gradnju crkve započeo je župnik Josip Karlo Tuškan. Da se crkva dovrši, osobito se zalagao zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac, a štajerski su je graditelji 1818. napokon stavili pod krov. S dva vitka visoka zvonika pred pročeljem i ovalnim elipsoidnim

prostorom pod kupolom prostrane crkve, ova je građevina jedinstvena u Hrvatskoj. (Brošura KZŽ, 2010: 58)

Nešto zapadnije od Pregrade, uvrh brijega, smjestila se Vinagora sa svojom jednobrodnom crkvom kojoj se s dvije strane prilazi stubama. U župnoj spomenici Vinagore zapisano je kako je na ovome mjestu postojalo starije Marijansko svetište još u 16. stoljeću, a spominje se kao kapela župe Desinić. Od nje je sačuvan mali oltar iz 1652. koji je dopremljen iz Krapine. Postojeća crkva je poligonalnog[41] tlocrta koji zajedno s podbočnim kapelama ima oblik križa. Sagrađena je 1708., posvećena 1713., a župom postaje tek 1799. Posvetio ju je senjski biskup Adam Ratkaj čiji se portret čuva u župnoj kuriji. (Brošura KZŽ, 2010: 58)

Slika 11. Crkva Pohoda Blažene Djevice Marije

Izvor: http://www.zupa-vinagora.hr/fotogalerija/

U crkvi su sačuvana tri oltara iz 18. stoljeća. Najvredniji je glavni na kojem središnje mjesto pripada gotičkom kipu Bogorodice s Djetetom. Zahvaljujući grofu Ladislavu Ratkaju i njegovoj ženi Ivani Leopoldini, taj je barokni oltar 1770. godine pozlaćen kako bi se čudotvorni kip Bogorodice iz 15. stoljeća što više isticao. Uza stijenu s trijumfalnim lukom smještena su još dva kasnobarokna oltara: svih svetih i sveta tri

[41] Poligonalno je pridjev koji označava predmet ili građevinu s više kutova, mnogokutan. (http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search)

kralja s klasicističkim motivima. U desnoj pobočnoj kapeli nalazi se barokni oltar sv. Valentina, a u lijevoj Presvetog Trojstva iz 1779. Propovjedaonica je s početka 19. stoljeća i ima klasicistička obilježja kao i bočni oltari. Od inventara je još sačuvan i barokni sakristijski ormar, svećeničko ruho, barokni svijećnjaci, procesna Majka Božja, kip uskrsloga Krista te lijepi primjeri kovanog umijeća[42]. (Brošura KZŽ, 2010: 58-59)

3.5.2. Turizam Vinagore

Kao što mu i samo ime govori, svetište Pohoda Blažene Djevice Marije mjesto je brojnih pohoda. Sama Vinagora je malo naselje, a središte vjerskog života je upravo ova župna crkva koja je ujedno i odredište mnogih vjernika i hodočasnika u potrazi za duhovnim i fizičkim ostvarenjem. Svoju posjećenost zahvaljuje i blizini grada Pregrade te velebnog zdanja pregradske Zagorske katedrale. S obzirom na spomenuto, može se zaključiti kako su turističke ponude Vinagore i Pregrade isprepletene i nadopunjavaju se. Smještaj pri posjetu ovoga kraja može se potražiti u nekom od privatnih apartmana koji se nude ili u hotelima koji gravitiraju obližnjim Tuheljskim Toplicama: hotel Well, aparthotel Rosa ili holiday home Ema. Usluge prehrane i pića mogu se konzumirati u restoranima navedenih hotela ili u restoranu As, *fast foodu* ili restoranu Grof Ratky. Prilikom posjeta ovom dijelu Zagorja, svakako valja posjetiti već spomenute Terme Tuhelj, utvrdu Kostelgrad na Kunagori, dvorac Bežanec, poznatu manifestaciju Branje grozdja te brojne druge atrakcije u općini i široj okolici. Od suvenira, u Pregradi se mogu pribaviti razne razglednice, kišobrani s tradicijskim motivima, licitarska srca, vino i drugo.

Slično Trškom Vrhu, i Vinagora svoje podatke o posjećenosti i noćenjima zahvaljuje administrativnoj pripadnosti gradu Pregradi koji se snažno razvija. Sama Pregrada u 2016. godini imala je samo 14 zabilježenih dolazaka i 24 noćenja. Može se slobodno zaključiti kako, pored velikih manifestacija koje se u Pregradi već tradicionalno održavaju svake godine i privlače sve veći broj posjetitelja, ovi podaci zvuče potpuno nerealno. Kada je riječ o noćenjima, moguća je točnost ove statistike s obzirom na relativnu blizinu brojnih većih smještajnih objekata u susjednim mjestima kao što je Tuhelj u kojem je u 2016. zabilježeno 47.229 posjeta i 112.890 noćenja, potom Desinić

[42] Primjeri kovanog umijeća mogu biti krovni križ, kvake, ključevi i slični predmeti u prošlosti ručno izrađivani od strane kovača.

s 27 evidentiranih dolazaka i 128 noćenja te Hum na Sutli s 141 posjetom i 434 noćenja. (Podaci dobiveni od TZ KZŽ, 2017)

Tablica 5. Statistički podaci vezani za turizam Pregrade, Tuhelja, Desinića i Huma na Sutli

Godina	Mjesto	Broj zabilježenih posjetitelja	Broj zabilježenih noćenja
2016.	Pregrada	14	24
2016.	Tuhelj	47.229	112.890
2016.	Desinić	27	128
2016.	Hum na Sutli	141	434

Izvor: vlastita izrada autora

4. ISTRAŽIVAČKI RAD

U svrhu dobivanja detaljnijih podataka o pojmu, ulozi i razvoju vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju, za potrebe ovog rada provedeno je opisno istraživanje pod naslovom *Potencijal razvoja vjerskog turizma i hodočašća u Hrvatskom zagorju*. Naglasak istraživačkog rada bio je na uviđanju uzoraka ponašanja turista na vjerskim putovanjima i hodočašćima u Hrvatskom zagorju. Osim toga, istraživački se rad osobito usmjerio na analizu dobivenih podataka i zaključke vezane za turističku ponudu te mogućnosti stvaranja prijedloga za njezino unapređenje. Istraživanje je ostvareno kao jednokratno istraživanje na uzorku putem anketnog upitnika u kojem se ispitivala posjećenost najvažnijim svetištima u Zagorju, zadovoljstvo turista turističkom ponudom tih mjesta te njihovi razlozi za posjet u odnosu na dob, spol, religijsko opredjeljenje, ali i ranije prikupljene sekundarne podatke.

4.1. Hipoteza istraživanja

Temeljem prikupljenih sekundarnih podataka i s obzirom na svrhu i cilj istraživanja, postavljene su sljedeće hipoteze:

H1: Marija Bistrica je najpoznatije odredište vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju.

H2: Postoji nedovoljna promocija vjerskog turizma na području Hrvatskog zagorja.

4.2. Metodologija istraživanja

Cilj istraživačkog rada je bio prikupiti više podataka o turističkoj ponudi i njezinim korisnicima u segmentu vjerskog turizma i hodočašća na prostoru Hrvatskog zagorja. Tema je bila ponukana velikim bogatstvom resursa koje ovaj prostor ima za razvoj ovog oblika turizma te se istraživanjem željelo doći do podataka koliko su i jesu li uopće ti resursi iskorišteni. Zamisao je bila stvoriti ciljani segment odnosno uzorak ispitanika koji su na neki način upoznati s tematikom vjerskog turizma i hodočašća te na cca 150 ispitanika provesti istraživanje služeći se anketnim upitnikom kako bi se dobili podaci o navikama i potrebama turista te o samoj turističkoj ponudi vjerskog turizma i hodočašća u Hrvatskom zagorju. Pretpostavka je kako, unatoč velikom potencijalu, ovaj oblik turizma generalno uglavnom stagnira. Ovim se istraživačkim radom stoga nastojalo doći do podataka o trenutnom stanju i problemima na turističkom tržištu kroz analizu anketnih upitnika te dati prijedloge za njihovo rješavanje – drugim riječima, za unapređenje turističke ponude, usavršavanje turističkih proizvoda i povećanje turističkog prometa.

Istraživanje je započelo 4. svibnja 2017. i trajalo je do 25. svibnja 2017. godine. Provela ga je autorica ovog rada kroz *online* anketiranje odnosno objavu anketnog upitnika na različitim internetskim portalima i društvenim mrežama. Anketu su ispunjavali ispitanici s područja Republike Hrvatske i inozemstva, različitih dobnih skupina i društvenih položaja. Osobit naglasak stavljen je na već spomenuti uzorak onih kojima je tematika vjerskog turizma nešto bliža: studenti teologije i Katoličkog bogoslovnog fakulteta, sudionici različitih vjerskih organizacija i grupa za mlade hodočasnike odnosno katoličku mladež, osobe koje rade u segmentu vjerskog turizma i turizma općenito, ali i dio nasumično odabranih ispitanika gdje se jasno uočava odstupanje od ove prve, ciljane skupine.

Anketni upitnik, koji je sastavila i provela autorica rada, sastojao se od 21 pitanja podijeljena u dvije skupine. Prva skupina sadržavala je 11 pitanja od kojih je 9 bilo obaveznih i 2 neobavezna. Od spomenutih 11, 4 su pitanja bila demografska, dok je ostatak obuhvaćao vjerske i hodočasničke navike ispitanika. Ako takve navike nisu postojale, anketa je za takve ispitanike završila s popunjavanjem njezina prvog dijela. Za ispitanike koji su posjetili neko od spomenutih svetišta u Hrvatskom zagorju, anketa

se nastavila u svojem drugom dijelu. Tamo je pred ispitanike postavljeno još 10 pitanja, od kojih je 7 bilo obavezno i 3 neobavezna. U svojem drugom dijelu, anketa je istraživala posjećenost, zadovoljstvo i ponašanje turista u samim destinacijama vjerskog turizma koje su posjetili. U anketnom upitiniku, ali i u kasnijoj analizi i interpretaciji, sva obavezna pitanja označena su zvjezdicom.

Pitanja iz anketnog upitnika:

1. DIO

1. Spol*
2. Dob*
3. Koje ste nacionalnosti?*
4. Ukoliko ste iz Hrvatske, iz koje županije dolazite?
5. Kojeg ste vjerskog opredjeljenja?*
6. Jeste li ikada bili na putovanju motiviranom isključivo vjerskim razlozima?*
7. Koliko puta godišnje hodočastite?*
8. Jeste li ikada posjetili neka od spomenutih mjesta/gradova u Hrvatskom zagorju?*
9. Ako da, koji je bio motiv posjeta ovim destinacijama?
10. Jeste li ikada posjetili neko od navedenih svetišta u Hrvatskom zagorju?*
11. Ukoliko niste posjetili ni jedno od spomenutih svetišta, biste li to voljeli učiniti?*

2. DIO

12. Jeste li kupili suvenir u nekoj od spomenutih destinacija?*
13. Ako da, koji/ suvenir/e ste kupili i gdje?
14. Jeste li noćili u nekoj od spomenutih destinacija?*
15. Ako da, gdje ste noćili?
16. Ocijenite svoje zadovoljstvo smještajem u destinacijama u kojima ste noćili.
17. Ocijenite svoje zadovoljstvo dodatnim sadržajima (slastičarne, suvenirnice i drugo) u destinacijama vjerskog turizma koje ste posjetili.*
18. Koliko ste potrošili prilikom svog posjeta spomenutim destinacijama?*
19. Da je postojala bolja i bogatija ponuda u destinaciji, biste li potrošili više?*
20. Koje prijevozno sredstvo ste koristili prilikom posjeta ovim destinacijama?*
21. Koji/e biste privlačni/e faktor/e (u spomenutim destinacijama vjerskog turizma koje ste posjetili) izdvojili kao ključan/ne?*

4.3. Rezultati istraživanja

Istraživanje je, kao što je i planirano, provedeno na 150 ispitanika, a interpretacija podataka izrađena je u grafičkom i opisnom obliku.

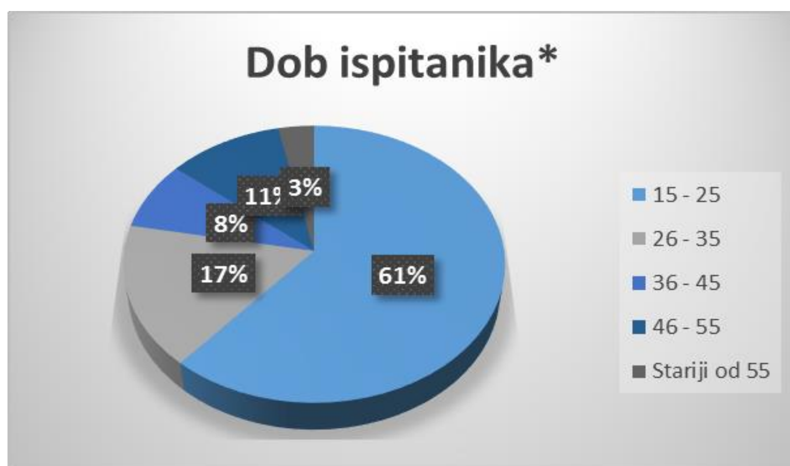
1. Spol*

Od ukupno 150 ispitanika, četvrtina ispitanih bila je muškog spola, dok je ostatak ispitanika bio ženskog.

2. Dob*

Većinski udio ispitanika označio je svoju pripadnost dobnom razredu od 15 do 25 godina (Grafikon 1.).

Grafikon 1. Dob ispitanika

Izvor: vlastita izrada autora

3. Koje ste nacionalnosti?*

Samo se jedan ispitanik izjasnio kako nije hrvatske nacionalnosti dok ostatak anketiranih jest (Grafikon 2.).

Grafikon 2. Nacionalnost ispitanika

Izvor: vlastita izrada autora

4. Ukoliko ste iz Hrvatske, iz koje županije dolazite?

Ispitanici koji su odgovorili da imaju hrvatsku nacionalnost, svoje su prebivalište označili u 17 od ukupno 21 županije (20 županija + Grad Zagreb), a najviše njih dolazi s prostora Krapinsko-zagorske i Međimurske županije (Grafikon 3.).

Grafikon 3. Prikaz županija iz kojih dolaze anketirani ispitanici

Izvor: vlastita izrada autora

5. Kojeg ste vjerskog opredjeljenja?*

Nastavkom na pitanja o religijskim navikama, 87 % anketiranih izjasnilo se da su kršćanske vjeroispovijesti (Grafikon 4.).

Grafikon 4. Prikaz vjerskog opredjeljenja anketiranih ispitanika

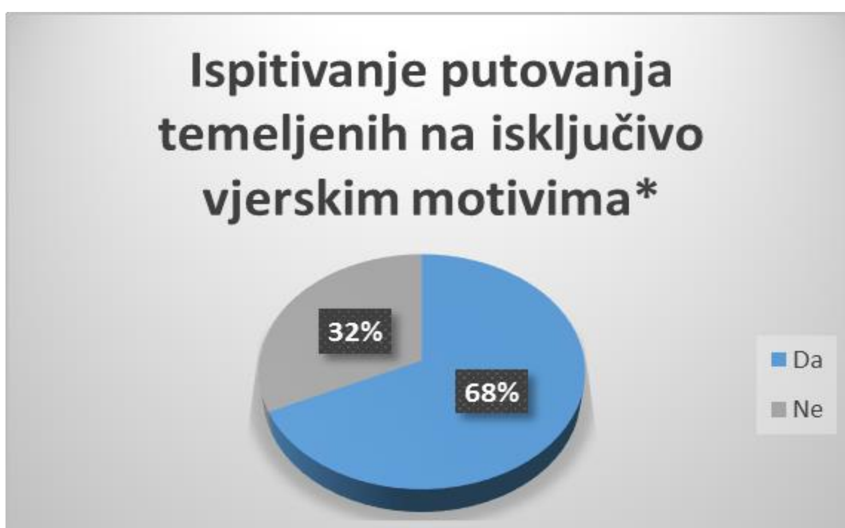

Izvor: vlastita izrada autora

6. Jeste li ikada bili na putovanju motiviranom isključivo vjerskim razlozima?*

68 % od 150 ukupno ispitanih odgovorilo je kako su barem jednom bili na putovanju motiviranom vjerskim razlozima, dok ostali to nikada nisu učinili (Grafikon 5.).

Grafikon 5. Prikaz postotaka ispitanih koji su bili na putovanju temeljenom na isključivo vjerskim motivima

Izvor: vlastita izrada autora

7. Koliko puta godišnje hodočastite?*

Kod pitanja o tome koliko puta godišnje hodočaste, 45 % ispitanih izjasnilo se kako ne hodočaste uopće, 30 % njih hodočasti jednom godišnje, dok je među ispitanima čak i 3 % onih koji hodočaste više od 15 puta godišnje (Grafikon 6).

Grafikon 6. Prikaz hodočašćenja ispitanika na godišnjoj razini

Izvor: vlastita izrada autora

8. Jeste li ikada posjetili neka od spomenutih mjesta/gradova u Hrvatskom zagorju?*

Kod pitanja vezanih za konkretne primjere destinacija za koje se vezao ovaj istraživački rad, većina je ispitanika posjetila mjesta u blizini kojih se nalaze važna svetišta Hrvatskog zagorja ili sama mjesta u kojima se ona nalaze, no svetišta kao takva nisu. Zanimljivo je kako je većina posjetitelja koji su posjetili Belec posjetila i Lobor te kako je broj onih koji su posjetili Vinagoru sličan broju onih koji su posjetili Pregradu, čemu je vjerojatno pridonijela međusobna blizina tih mjesta. S druge strane, zanimljivo je kako su Krapina i Trški Vrh, koji su također u neposrednoj blizini, posjećeni u poprilično različitim omjerima (Grafikon 7.).

Grafikon 7. Prikaz posjećenosti mjesta u Hrvatskom zagorju s mogućnošću razvoja vjerskog turizma

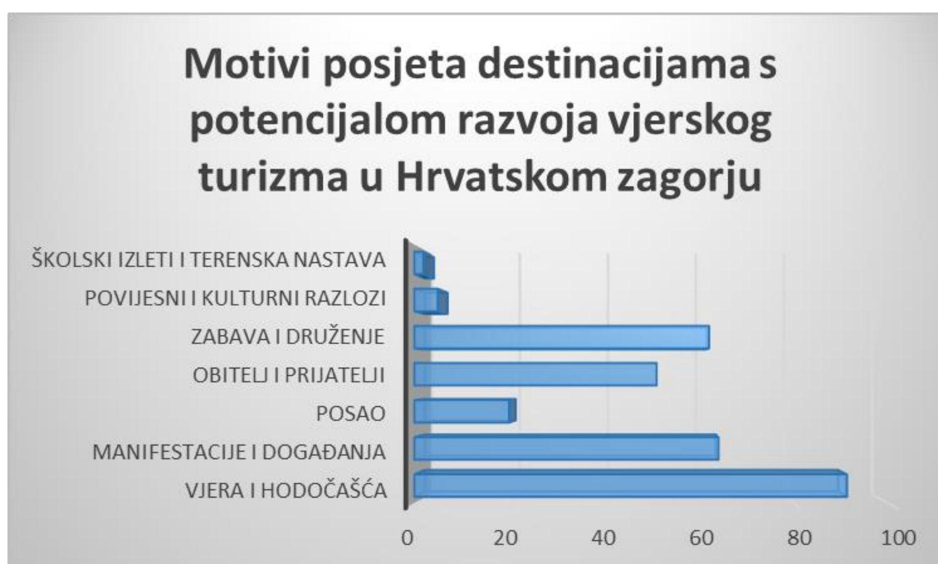

Izvor: vlastita izrada autora

9. Ako da, koji je bio motiv posjeta ovim destinacijama?

Samo 2 % ispitanika odgovorilo je kako nikad nisu posjetili ni jednu od ovih destinacija u Zagorju, dok su za ostale motivi posjeta ovim destinacijama većinski obuhvaćali upravo vjerske i hodočasničke razloge, zatim prisustvovanje manifestacijama i događanjima te zabavu i druženje, a potom i druge razloge (Grafikon 8.).

Grafikon 8. Prikaz motiva posjeta destinacijama s potencijalom razvoja vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju

Izvor: vlastita izrada autora

10. Jeste li ikada posjetili neko od navedenih svetišta u Hrvatskom zagorju?*

Od izdvojenih najvažnijih svetišta u Zagorju, među ispitanicima je najveću posjećenost zabilježilo svetište Majke Božje Bistričke što odgovara i prikupljenim sekundarnim podacima. Posjeti Mariji Bistrici uglavnom su povezani i s posjetima svetištu Majke Božje Snježne u Belcu, koje je drugo po posjećenosti svetište u Zagorju (Grafikon 9.).

Grafikon 9. Prikaz posjećenosti svetištima u Hrvatskom zagorju

Izvor: vlastita izrada autora

11. Ukoliko niste posjetili ni jedno od spomenutih svetišta, biste li to voljeli učiniti?*

Od 12 % ispitanika koji su se izjasnili kako nikada nisu posjetili ni jedno od navedenih svetišta, 69 % je reklo kako bi voljeli posjetiti neko od njih, dok ostatak nema tu želju (Grafikon 10.).

Grafikon 10. Zainteresiranost onih koji do sada nisu posjetili ni jedno od spomenutih svetišta u Hrvatskom zagorju, da to učine

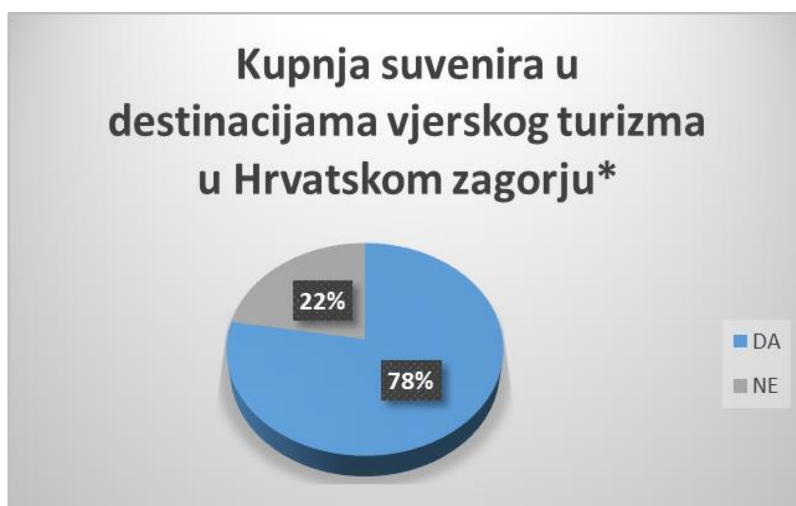

Izvor: vlastita izrada autora

12. Jeste li kupili suvenir u nekoj od spomenutih destinacija?*

U drugom dijelu istraživanja, odnosno anketnog upitnika, ono je obuhvaćalo 103 od ukupno 150 ispitanika budući da ih je samo toliko posjetilo neko od spomenutih svetišta. Ispitivanje se odnosilo na navike turista vezane za njihovo putovanje u istraživane destinacije vjerskog turizma te ocjenjivanje i njihovu percepciju turističke ponude. 78 % posjetitelja vjerskog turizma kupilo je suvenir u nekim od posjećenih destinacija (Grafikon 11.).

Grafikon 11. Prikaz kupovine suvenira u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju

Izvor: vlastita izrada autora

13. Ako da, koji/ suvenir/e ste kupili i gdje?

Prema odgovorima ispitanika koji su kupili suvenir u nekoj od destinacija vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju, to su uglavnom bile krunice, magneti, kipići s likom Marije, svijeće, slike, licitarska srca, drvene igračke i anđeli (Grafikon 12.).

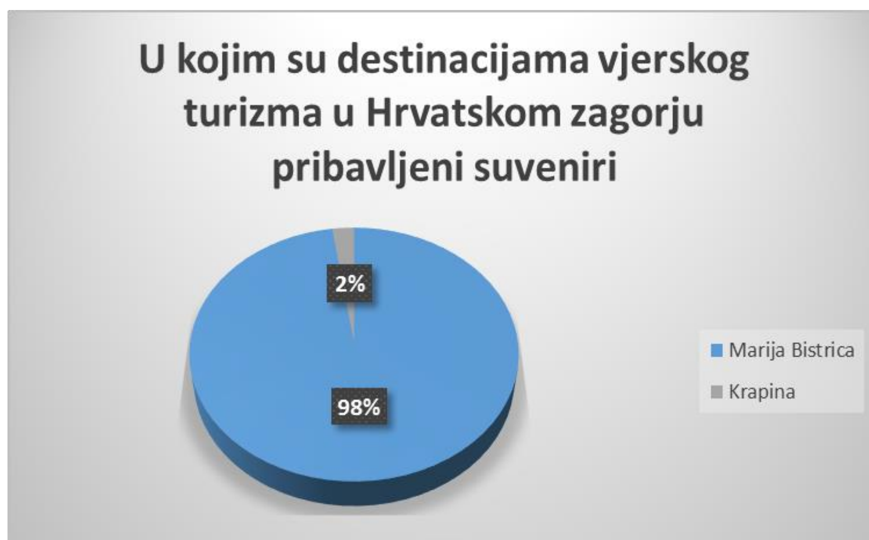
Grafikon 12. Prikaz suvenira koji su kupljeni u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju

Izvor: vlastita izrada autora

Prema odgovorima anketiranih ispitanika, 98 % svih suvenira kupljeno u Mariji Bistrici. (Grafikon 13.).

Grafikon 13. Prikaz destinacija vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju u kojima su kupljeni suveniri

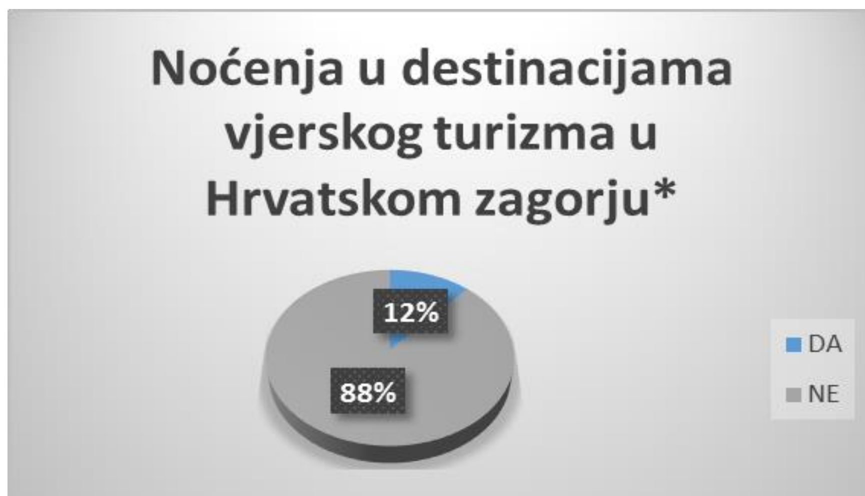

Izvor: vlastita izrada autora

14. Jeste li noćili u nekoj od spomenutih destinacija?*

Na pitanje o tome jesu li noćili u nekoj od spomenutih destinacija vjerskog turizma, samo je 12 % ispitanika odgovorilo potvrdno (Grafikon 14.).

Grafikon 14. Prikaz ostvarenih noćenja u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju

Izvor: vlastita izrada autora

15. Ako da, gdje ste noćili?

Noćenja ispitanika najvećim dijelom zabilježena su u Mariji Bistrici, a nešto manje i u Pregradi te Loboru (Grafikon 15.).

Grafikon 15. Prikaz destinacija vjerskog turizma u kojima su ostvarena noćenja u Hrvatskom zagorju

Izvor: vlastita izrada autora

Zabilježena noćenja su obuhvaćala smještaj u hotelima, školskim dvoranama, planinarskim domovima te privatnom smještaju (Grafikon 15.).

Grafikon 16. Prikaz objekata u kojima su ostvarena noćenja u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju

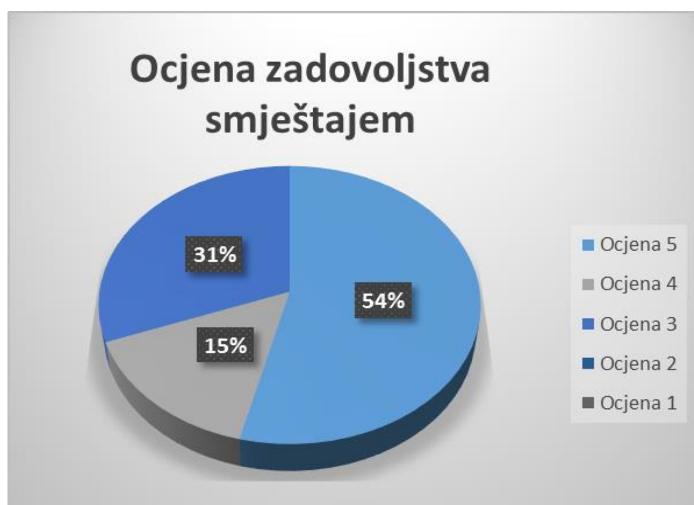

Izvor: vlastita izrada autora

16. Ocijenite svoje zadovoljstvo smještajem u destinacijama u kojima ste noćili.

Najmanja ocjena kojom su ispitanici ocjenjivali smještaj u rangu od 1 (koja je označavala izuzetno sam nezadovoljan/nezadovoljna) do 5 (koja je označavala izuzetno sam zadovoljan/zadovoljna, bila je 3, dok je većina ispitanika smještaj ocijenila ocjenom 5 (Grafikon 17.).

Grafikon 17. Prikaz ocjena zadovoljstva smještajem u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju

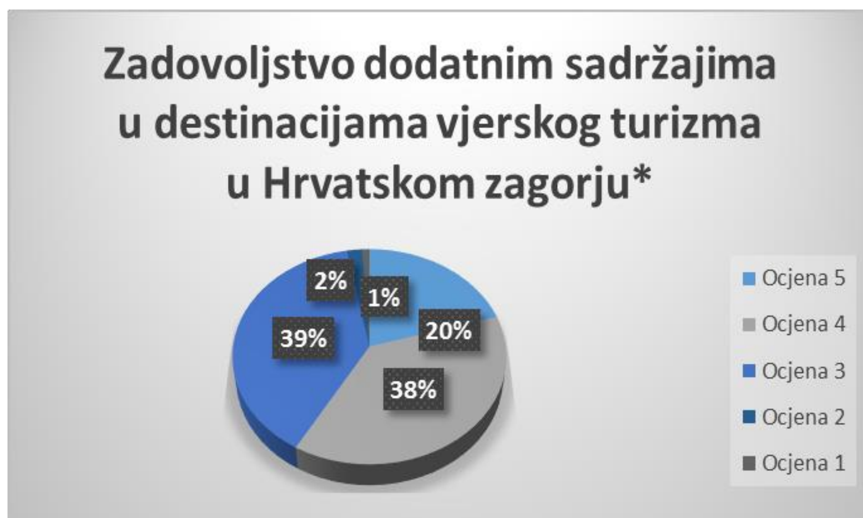

Izvor: vlastita izrada autora

17. Ocijenite svoje zadovoljstvo dodatnim sadržajima (slastičarne, suvenirnice i drugo) u destinacijama vjerskog turizma koje ste posjetili.*

Upitnik je također ispitivao zadovoljstvo posjetitelja dodatnim sadržajima u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju. Većina ispitanih je zadovoljstvo ocjenjivala ocjenama od 1 (koja je označavala izuzetno sam nezadovoljan/nezadovoljna) do 5 (koja je označavala izuzetno sam zadovoljan/zadovoljna. Najviše anketiranih dodatne sadržaje kao što su slastičarnice, kafići, suvenirnice i drugo, ocijenila je ocjenom 3 (Grafikon 18.).

Grafikon 18. Prikaz zadovoljstva dodatnim sadržajima u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju

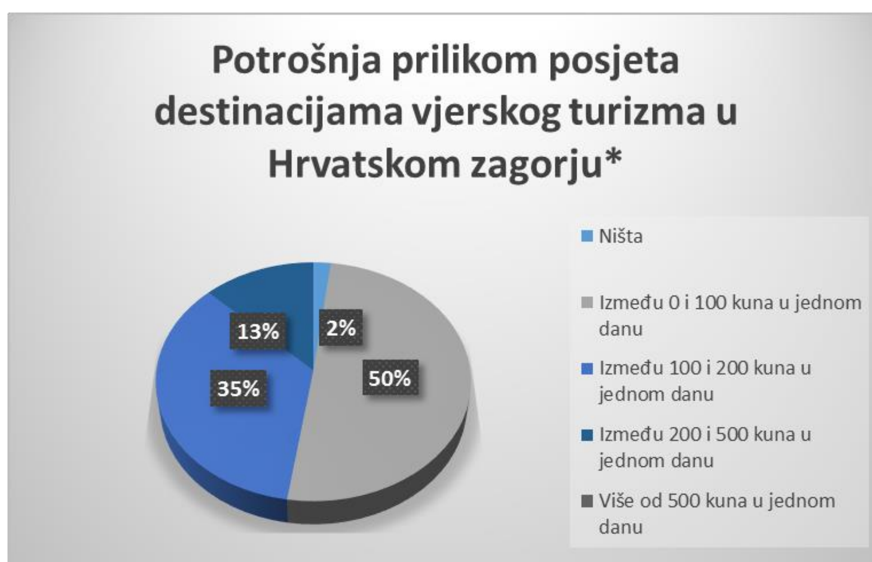

Izvor: vlastita izrada autora

18. Koliko ste potrošili prilikom svog posjeta spomenutim destinacijama?*

Kod pitanja o potrošačkim navikama za vrijeme boravka u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju, većina ispitanika odgovorila je kako su potrošili između 0 i 100 kuna u jednome danu dok nitko od 103 ispitana nije potrošio više od 500 kuna u jednome danu (Grafikon 19.).

Grafikon 19. Prikaz ostvarene potrošnje prilikom posjeta ispitanika destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju

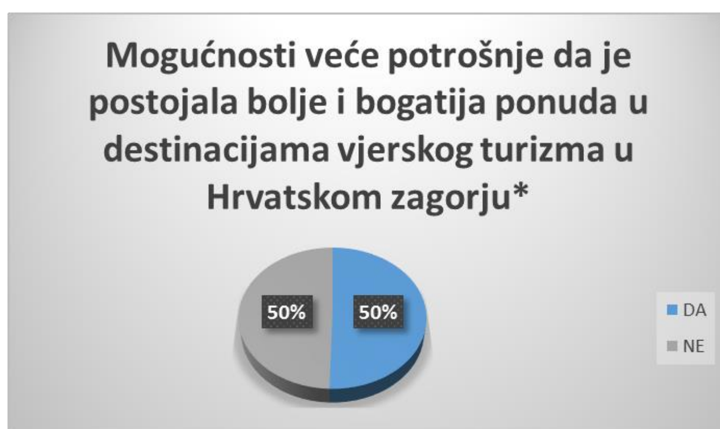

Izvor: vlastita izrada autora

19. Da je postojala bolja i bogatija ponuda u destinaciji, biste li potrošili više?*

Mišljenja o tome bi li potrošili više da je postojala bolja i bogatija ponuda u destinaciji, podijeljena su među ispitanicima točno na pola, gdje se 50 % njih izjasnilo kako bi zasigurno potrošili više da su imali gdje, dok se isto toliko njih odlučilo suprotno (Grafikon 20.).

Grafikon 20. Prikaz mogućnosti veće potrošnje u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju da je u njima postojala bolja i bogatija ponuda

Izvor: vlastita izrada autora

20. Koje prijevozno sredstvo ste koristili prilikom posjeta ovim destinacijama?*

Većina ispitanika koji su posjetili destinacije vjerskog turizma u Zagorju kao sredstvo prijevoza koristila je osobni automobil, dok su se među načinima dolaska u spomenute destinacije našli još i autobus, motocikl te tradicionalno pješačenje (Grafikon 21.).

Grafikon 21. Prikaz načina kojima su se posjetitelji služili kako bi došli u destinacije vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju

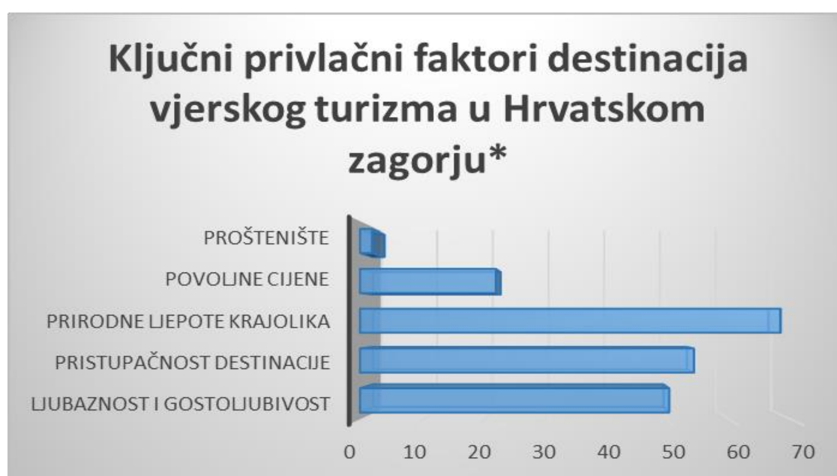

Izvor: vlastita izrada autora

21. Koji/e biste privlačni/e faktor/e (u spomenutim destinacijama vjerskog turizma koje ste posjetili) izdvojili kao ključan/ne?*

Posljednje pitanje iz anketnog upitnika odnosilo se na ocjenu odnosno isticanje najvažnijih privlačnih faktora destinacija koje su ispitanici posjetili. Najveći broj anketiranih ispitanika je kao najvažniji privlačni faktor istaknuo prirodne ljepote krajolika. Potom su se tu našli faktori pristupačnosti destinacije, ljubaznost i gostoljubivost, a naposljetku i povoljne cijene koje takvima smatra 11 % ispitanika (Grafikon 22.).

Grafikon 22. Prikaz ključnih privlačnih faktora destinacija vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju

Izvor: vlastita izrada autora

4.4. Ograničenja istraživanja

Prilikom provedbe istraživanja, neizbježne su bile i određene zapreke pri njegovoj izradi, provođenju i obradi. Najveće ograničenje u pogledu provedbe ovog istraživanja predstavljalo je koncentriranje na točno određeni uzorak odnosno pronalaženje dovoljnog broja ispitanika koji bi bili relevantni za odgovaranje na ovaj tip ankete. Pod „ovaj tip ankete" misli se na anketu odnosno istraživanje teme koja je prožeta i obilježena privatnim faktorima svakog pojedinca, a to je vjera. Pomalo kontroverzna tema, na taj je način ograničila mogućnosti provedbe istraživanja na način na koji je ono bilo zamišljeno, a to je putem interneta, društvenih stranica i slično. Većina kompetentnih ispitanika (starije dobne skupine), ne služi se internetom te je u tom segmentu bila potrebna i provedba istraživanja ispisivanjem upitnika i njihovo dijeljenje ispitanicima te unošenje podataka u računalo za potrebe obrade. Potrebno je istaknuti

kako su anketu, u nedostatku kompetentnih ispitanika, ispunjavali i ispitanici manje povezani i upućeni u tematiku samog istraživanja. Na taj su način dobiveni i određeni, ništa manje vrijedni već, dapače, naočigled drugačiji rezultati. No, anketa je taj svojevrsni problem pretpostavila, zbog čega je upitnik i podijeljen u dva dijela.

Još jedan problem javio se kod pitanja o noćenjima i ocjene smještajnih kapaciteta. Bila su to neobavezna pitanja kako upitnik ne bi nepotrebno diskriminirao one koji nisu noćili u destinacijama vjerskog turizma za koje se istraživanje provodilo. Problem je možda djelomično bio i u nespretno postavljenom pitanju: „Ako ste noćili u nekoj od destinacija, gdje je to bilo?“, na koje su ispitanici jednim dijelom odgovarali u kojoj vrsti smještajnog objekta su noćili, dok su drugi odgovarali u kojoj su destinaciji noćili. Ovo pitanje slijedilo je pitanje o ocjeni kvalitete smještaja. Pitanje koje je također bilo neobavezno, iz ranije spomenutog razloga, zabilježilo je više odgovora od pitanja: „Jeste li noćili u nekoj od spomenutih destinacija?“, čime je jasno uviđena nerelevantnost odgovora te su izbačeni iz ankete.

5. ZAKLJUČAK

Radovi s tematikom vjere, vjerskih putovanja i hodočašća nisu rijetki u regionalnim, nacionalnim i svjetskim okvirima, no kada se radi o istraživanju ove teme na prostoru Hrvatskog zagorja, ne postoji velik interes. To svakako nije ni pozitivno ni ispravno, osobito kada se sagleda potencijal za razvoj ovog vječno prisutnog oblika turizma. Upravo je to bio i glavni motiv za izradu ovog rada i provedbu istraživanja.

Cilj s kojim je izrađeno i provedeno istraživanje turističkog tržišta Hrvatskog zagorja bio je ne samo uvidjeti bogatstvo resursa i ponude destinacija vjerskog turizma, već i na temelju provedene ankete dati prijedlog za unapređenje tih segmenata. Hipoteze koje su bile postavljene, potvrđene su kroz rad. Ispostavilo se kako je, sukladno prikupljenim sekundarnim podacima, Marija Bistrica zaista najpoznatije odredište vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju. Gotovo svi ispitanici, bez obzira na vjeroispovijest, mjesto stalnog boravka i religijske navike, posjetili su Mariju Bistricu i njezino svetište Majke Božje Bistričke. Druga postavljena hipoteza također se ispostavila točnom ako je gledati rezultate istraživanja u kojima druga svetišta osim Marije Bistrice, osobito Vinagora i Trški Vrh koja se nalaze u neposrednoj blizini velikih hrvatskih gradova s važnim dodatnim atrakcijama kao što su Zagorska katedrala, Muzej evolucije, Spomenik Lijepoj Našoj, Muzej Seljačkih buna, Krapinske Toplice, Tuheljske toplice i sl., nisu značajnije posjećena. To je veliki propust zagorskog turizma budući da navedena mjesta u kojima se nalaze spomenuta svetišta mogu biti ne samo nadopuna postojećim turističkim rutama, već mogu razvijati i vlastiti turizam.

Istraživanje je pokazalo kako je, nakon svetišta Majke Božje Bistričke, najposjećenije svetište Majke Božje Snježne u Belcu, nakon njega svetište Majke Božje Gorske u Loboru, a potom slijede svetište Majke Božje Jeruzalemske na Trškom Vrhu i svetište Pohoda Blažene Djevice Marije u Vinagori, koja poprilično zaostaju za ovim, ranije spomenutim destinacijama. Razlog većoj posjećenosti Marije Bistrice krije se u njezinoj bogatoj povijesti i posjetima znamenitih ličnosti i velikana kao što su Alojzije Stepinac i Ivan Pavao II. Belec i Lobor pak svoju posjećenost, vrlo vjerojatno, duguju upravo blizini Marije Bistrice, dok Vinagora i Trški Vrh jednostavno nisu dovoljno promovirani kao ni njihov fascinantan geografski položaj u zelenom srcu Zagorja, koji osim velikim zagorskim središtima gravitira i hrvatskoj metropoli. Od važnih podataka

dobivenih istraživanjem još valja istaknuti i brojne privlačne faktore koje su ispitanici naveli kao važne za ove destinacije. Od nekoliko ponuđenih, vrlo su rijetki ispitanici odabrali samo jedan od segmenata privlačnosti ovih destinacija dok je većina kao takve isticala prirodne ljepote i okoliš kojima ovaj prostor obiluje, pristupačnost destinaciji koju zahvaljujući brojnim prometnicama i dobroj organizaciji ova mjesta imaju te ljubaznost i gostoljubivost kod domaćina, ugostitelja i drugih sudionika turističkog tržišta. Sve su to karakteristike koje se i inače pridodaju zagorskom kraju, a ovo ih je istraživanje samo potvrdilo.

Kada je riječ o unapređenju turizma i turističke ponude Hrvatskog zagorja, što se ističe i kao glavna problematika ovog rada, prvenstveno je važan segment kontinentalnosti koji je svojevrsna barijera za razvoj turizma u odnosu na primorski dio Hrvatske. No ta barijera, pogotovo u posljednje vrijeme, sve se više spušta i nestaje. Brojni turisti i posjetitelji prepoznaju potencijal i vrijednost resursa kontinentalnog dijela Hrvatske. Od izvora i toplica, hrane i vina, domaćih proizvoda, bogate baštine i tradicije pa sve do očuvanih prirodnih cjelina, pejzaža, ali i onog najvažnijeg, a to su ljudi. U tu jedinstvenu priču o Bajci na dlanu trebao bi se, kao jedan od prioriteta, uključiti i vjerski potencijal Zagorja. Brojne crkve, poklonci, kapele i drugi vjerski spomenici razbacani su diljem Zagorja i čine neiskorišteni potencijal za razne kružne ture ili nadopunu onih postojećih. Razmatrajući ova svetišta u turističkom i ekonomskom pogledu, dolazi se do zaključka kako je vjerski turizam zapravo jedan od onih oblika za čiji razvoj već postoji ono najvažnije, a to su atraktivni resursi. Sukladno tome, potrebna su još minimalna ulaganja kako bi ovaj tradicionalni i uvijek prisutni oblik turizma zaživio. Ono što je neophodno učiniti kako bi se i ovaj segment turizma probio na tržište, kao što se to dogodilo s rekreativnim, gastro i zdravstvenim turizmom, je prije svega promovirati priču o ovim mjestima. Slojevito krenuti u upoznavanje javnosti s fascinantnim činjenicama i događajima koji su obilježili ova mjesta, od lokalnog stanovništva koje vrlo često ne pokazuje interes pa sve to regionalnih i međunarodnih razmjera u kojima je strancima dovoljno spomenuti pitoresknost, autohtonost i potpuno drugačiju tradiciju ovih lokaliteta. Jedan od najboljih primjera kako skromna vjerska priča može u kratkom vremenu postati gigantski izvor ekonomskih koristi je Međugorje. Takva, možda još i kvalitetnija priča, može zaživjeti i Zagorjem. Važan je samo način pripovijedanja, širenja i interpretacije. Malim koracima, od užih prema širim razmjerima nastojeći

isticati kvalitativne komponente, a potiskivati one kvantitativne. Drugi korak ka unapređenju turističke ponude Hrvatskog zagorja bi svakako trebao biti uključivanje lokalnih ljudi, ljudi koji mogu imati koristi od širenja i oživljavanja ponude vezane za ove crkve i cijela mjesta kao turističke destinacije. Jednom kada lokalno stanovništvo uvidi koristi od resursa u svojoj neposrednoj blizini, i sami će ih više štovati, paziti na njih i raditi na njihovoj promociji, kvaliteti i konkurentnosti. Taj segment trebao bi predstavljati poprilično lagan korak ka unapređenju ako se u obzir uzme činjenica kako većina stanovništva Hrvatskog zagorja ostvaruje zaposlenje i prihode izvan granica Zagorja. Vizija i mogućnost koja im bi to isto omogućila bliže njihovih domova i obitelji uz znatno manji vid podređenosti, zasigurno bi bila objeručke prihvatljiva.

Tim bi se koracima zavrtio krug gdje bi se tada riješio i možda najveći problem, a to je nedostatak dodatnih sadržaja. Nedostatak suvenirnica i slastičarnica, nemogućnost razgleda dvoraca i različitih etno zbirki tijekom radnog dijela tjedna, napuštanje starih zanata i tradicionalnog načina života, ali i neiskorištenost brojnih drugih resursa koji već dugo čine potencijal za razvoj turizma. S gledišta turističkog stručnjaka, krivnja za situaciju se ne može svaliti samo na Crkvu, ili samo na turističke zajednice, ili samo na lokalne vlasti, ili samo na lokalno stanovništvo. Krivnja je sviju koji ne uočavaju bogatstva svoje neposredne blizine koja se mogu i moraju podijeliti s drugima i na taj se način uzdići na jednu novu – turističku, ekonomsku i društvenu razinu.

LITERATURA

1. Bartoluci, M. i Čavlek, N. (1998), Turizam i razvoj, Zagreb, Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagrebački velesajam
2. Cerović, Z. i Zanketić, P. (2014), Menadžment hodočašća i vjerskih događanja, Rijeka, Sveučilište u Rijeci
3. Croatian hot spots, http://hotspots.net.hr/2015/03/marija-bistrica-u-dlanu-svijeca-na-dlanu-bajka/, (27. 6. 2017.)
4. Čavlek, N. i sur. (2011), Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav, Zagreb, Školska knjiga
5. Geografija.hr, http://www.geografija.hr/hrvatska/hrvatsko-zagorje/, (28. 3. 2017.)
6. Grad Krapina, http://www.krapina.hr/grad-krapina/o-krapini, (24. 5. 2017.)
7. Horvat B. (1999), Turizam u sociokulturološkoj perspektivi, zagreb, Mikrorad d.o.o.
8. Hrvatski jezični portal, http://hjp.znanje.hr/index.php?show=main, (7. 6. 2017.)
9. Krapinsko-zagorska županija (2010), Brošura, Zagorje – hodočasnički turizam, Zagreb, Alfa
10. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, http://www.lzmk.hr/hr/, (7. 6. 2017.)
11. Magaš, D. (2013), Geografija Hrvatske, Zadar, Meridijani
12. Marijina romarska pot, http://marijina-romarska-pot.si/cro/ostalo2/povijest_hodocasca, (27. 6. 2017.)
13. Muzej krapinskih neandertalaca, http://www.mkn.mhz.hr/hr/, (7. 6. 2017.)
14. Općina Lobor, http://lobor.hr/, (24. 5. 2017.)
15. Općina Marija Bistrica, http://www.marija-bistrica.hr/, (23. 5. 2017.)
16. Petrić, L. (2003), Osnove turizma, Split, Ekonomski fakultet Split
17. Pirjavec i Kesar (2002), Počela turizma, Zagreb, Mikrorad d.o.o.
18. Pregrada, https://www.pregrada.hr/, (24. 5. 2017.)
19. Sučić, S. (1998), Početak boljega svijeta, Blažena Djevica Marija u Hrvatskom zagorju, Krapina, Eurograf
20. Turistička zajednica grada Zlatara, http://www.zlatar.hr/o-gradu/turizam/tzgz/, (26. 5. 2017.)

21. Turistička zajednica Krapinsko-zagorske županije, http://www.visitzagorje.hr/, (26. 5. 2017.)
22. Turistička zajednica općine Marija Bistrica (2017), Statističko izvješće, Marija Bistrica
23. Verbum.hr, http://verbum.hr/knjige/autor-ivan-pavao-ii-karol-wojtyla/, (7. 6. 2017.)
24. Visit Zagorje, http://www.visitzagorje.hr/objekt/crkva-majke-bozje-gorske, (26. 5. 2017.)
25. Vukonić, B. (1990), Turizam i religija, Zagreb, Školska knjiga
26. YouTube, Ivica Pepelko, Najlepši falaćec, https://www.youtube.com/watch?v= h22K9tc3uu4, (24. 5. 2017.)
27. YouTube, Vice Vukov, Dobro mi došel prijatel, https://www.youtube.com/ watch?v=vF8x2CzAl1o, (24. 5. 2017.)
28. Župa sv. Majke Božje Snježne Belec, http://www.zupa-bdms-belec.hr, (25. 4. 2017.)

PRILOZI

Popis slika

Slika 1. Karta Republike Hrvatske s označenim Hrvatskim zagorjem 9

Slika 2. Karta Hrvatskog zagorja 10

Slika 3. Svetište Majke Božje Bistričke 17

Slika 4. Kip Majke Božje Bistričke 18

Slika 5. Crkva Majke Božje Snježne u Belcu 22

Slika 6. Unutrašnjost crkve Majke Božje Snježne u Belcu 23

Slika 7. Crkva Majke Božje Gorske u Loboru 28

Slika 8. Kip Majke Božje Gorske 29

Slika 9. Crkva Majke Božje Jeruzalemske na Trškom Vrhu 32

Slika 10. Glavni oltar crkve Majke Božje Jeruzalemske na Trškom Vrhu 33

Slika 11. Crkva Pohoda Blažene Djevice Marije 37

Popis tablica

Tablica 1. Osnovni podaci vezani za prostor Hrvatskog zagorja 10

Tablica 2. Statistički podaci vezani za turizam Marije Bistrice 22

Tablica 3. Statistički podaci vezani za turizam Marije Bistrice, Hrašćine, Zlatara i Zlatar Bistrice 31

Tablica 4. Statistički podaci vezani za turizam Krapine, Radoboja, Mihovljana, Sv. Križa Začretja i Krapinskih Toplica 35

Tablica 5. Statistički podaci vezani za turizam Pregrade, Tuhelja, Desinića i Huma na Sutli 39

Popis grafikona

Grafikon 1. Dob ispitanika 42

Grafikon 2. Nacionalnost ispitanika 43

Grafikon 3. Prikaz županija iz kojih dolaze anketirani ispitanici 43

Grafikon 4. Prikaz vjerskog opredjeljenja anketiranih ispitanika 44

Grafikon 5. Prikaz postotaka ispitanih koji su bili na putovanju temeljenom na isključivo vjerskim motivima 44

Grafikon 6. Prikaz hodočašćenja ispitanika na godišnjoj razini 45

Grafikon 7. Prikaz posjećenosti mjesta u Hrvatskom zagorju s mogućnošću razvoja vjerskog turizma 46

Grafikon 8. Prikaz motiva posjeta destinacijama s potencijalom razvoja vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju 46

Grafikon 9. Prikaz posjećenosti svetištima u Hrvatskom zagorju 47

Grafikon 10. Zainteresiranost onih koji do sada nisu posjetili ni jedno od spomenutih svetišta u Hrvatskom zagorju, da to učine 48

Grafikon 11. Prikaz kupovine suvenira u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju 48

Grafikon 12. Prikaz suvenira koji su kupljeni u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju 49

Grafikon 13. Prikaz destinacija vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju u kojima su kupljeni suveniri 50

Grafikon 14. Prikaz ostvarenih noćenja u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju 50

Grafikon 15. Prikaz destinacija vjerskog turizma u kojima su ostvarena noćenja u Hrvatskom zagorju 51

Grafikon 16. Prikaz objekata u kojima su ostvarena noćenja u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju 51

Grafikon 17. Prikaz ocjena zadovoljstva smještajem u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju 52

Grafikon 18. Prikaz zadovoljstva dodatnim sadržajima u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju 53

Grafikon 19. Prikaz ostvarene potrošnje prilikom posjeta ispitanika destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju 53

Grafikon 20. Prikaz mogućnosti veće potrošnje u destinacijama vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju da je u njima postojala bolja i bogatija ponuda 54

Grafikon 21. Prikaz načina kojima su se posjetitelji služili kako bi došli u destinacije vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju 54

Grafikon 22. Prikaz ključnih privlačnih faktora destinacija vjerskog turizma u Hrvatskom zagorju 55

Anketni upitnik

ANKETNI UPITNIK O VJERSKOM TURIZMU I HODOČAŠĆIMA U HRVATSKOM ZAGORJU

Poštovani,

sudjelujete u anketi na temu "Unapređenje razvoja vjerskog turizma i hodočašća u Hrvatskom zagorju", koju, za potrebe izrade završnog rada, provodi studentica Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, Petra Mikulčić.

Cilj ankete je prikupiti podatke o turističkoj ponudi i korisnicima iste u segmentu vjerskog turizma i hodočašća na prostoru Hrvatskog zagorja kako bi se mogli oformiti prijedlozi za unapređenje ponude i razvoja vjerskog turizma Zagorja.

Anketa je anonimna te Vas molimo za iskrene i subjektivne odgovore kojima ćete na taj način pridonijeti istraživanju navedene teme.

*Obavezno

Spol *

- ◯ Muški
- ◯ Ženski

Dob *

- ◯ 15 - 25
- ◯ 26 - 35
- ◯ 36 - 45
- ◯ 46 - 55
- ◯ Stariji od 55

Koje ste nacionalnosti? *

- ◯ Hrvat/ica
- ◯ Ostalo: ______

Ukoliko ste iz Hrvatske, iz koje županije dolazite?

Vaš odgovor

Kojeg ste vjerskog opredjeljenja? *
Odaberite jedan ili više odgovora. Ukoliko je vaš odgovor 'Ostalo', upišite kojeg ste vjerskog opredjeljenja.

- Kršćanstvo
- Judaizam
- Ateizam
- Ostalo: ____

Jeste li ikada bili na putovanju motiviranom isključivo vjerskim razlozima? *

- DA
- NE

Koliko puta godišnje hodočastite? *

- Ne hodočastim
- 1 puta godišnje
- Između 2 i 5 puta godišnje
- Između 5 i 15 puta godišnje
- Više od 15 puta godišnje

Jeste li ikad posjetili neka od spomenutih mjesta/gradova u Hrvatskom zagorju? *

Odaberite jedan ili više odgovora.

- [ ] Lobor
- [ ] Belec
- [ ] Marija Bistrica
- [ ] Vinagora
- [ ] Pregrada
- [ ] Trški Vrh
- [ ] Krapina
- [ ] Nisam posjetio/la ni jedno od ovih mjesta/gradova

Ako da, koji je bio motiv posjeta ovim destinacijama?

Odaberite jedan ili više odgovora. Ukoliko je vaš odgovor 'Ostalo', upišite koji je bio Vaš motiv posjeta.

- [ ] Vjera i hodočašće
- [ ] Manifestacije i događanja
- [ ] Obitelj i prijatelji
- [ ] Zabava i druženje
- [ ] Posao
- [ ] Ostalo: ____________

Jeste li ikada posjetili neko od navedenih svetišta u Hrvatskom zagorju? *

Odaberite jedan ili više odgovora.

- ☐ Svetište Majke Božje Jeruzalemske na Trškom Vrhu
- ☐ Svetište Pohoda Blažene Djevice Marije u Vinagori
- ☐ Svetište Majke Božje Snježne u Belcu
- ☐ Svetište Majke Božje Gorske u Loboru
- ☐ Svetište Majke Božje Bistričke u Mariji Bistrici
- ☐ Nisam posjetio/la ni jednu od spomenutih destinacija

Ukoliko niste posjetili ni jedno od ovih svetišta, biste li to voljeli učiniti? *

Ukoliko ste posjetili neko od ovih svetišta, označite 'Posjetio sam neko od ovih svetišta' kako biste mogli nastaviti anketu.

- ○ Posjetio sam neko od ovih svetišta
- ○ DA
- ○ NE

DALJE

*Obavezno

Jeste li kupili suvenir u nekoj od spomenutih destinacija? *

- DA
- NE

Ako da, koji/e suvenir/e ste kupili i gdje?

Vaš odgovor

Jeste li noćili u nekoj od spomenutih destinacija? *

- DA
- NE

Ako da, gdje ste noćili?

Vaš odgovor

Ocijenite svoje zadovoljstvo smještajem u destinacijama u kojima ste noćili.

Svoje zadovoljstvo možete ocijeniti ocjenama od 1 do 5 pri čemu je: 1 - izrazito sam nezadovoljan/na, 2 - zadovoljan/na sam u maloj mjeri, 3 - niti sam zadovoljan/na, niti sam nezadovoljan/na, 4 - nezadovoljan/na sam u maloj mjeri, 5 - izrazito sam zadovoljan/na.

	1	2	3	4	5	
Izrazito sam nezadovoljan/na	○	○	○	○	○	Izrazito sam zadovoljan/na

Ocijenite svoje zadovoljstvo dodatnim sadržajima (slastičarne, suvenirnice i slično) u destinacijama vjerskog turizma koje ste posjetili. *

Svoje zadovoljstvo možete ocijeniti ocjenama od 1 do 5 pri čemu je: 1 - izrazito sam nezadovoljan/na, 2 - zadovoljan/na sam u maloj mjeri, 3 - niti sam zadovoljan/na, niti sam nezadovoljan/na, 4 - nezadovoljan/na sam u maloj mjeri, 5 - izrazito sam zadovoljan/na.

	1	2	3	4	5	
Izrazito sam nezadovoljan/na	○	○	○	○	○	Izrazito sam zadovoljan/na

Koliko ste potrošili pri posjetu spomenutim destinacijama? *

- ○ Ništa
- ○ Između 0 i 100 kuna u jednom danu
- ○ Između 100 i 200 kuna u jednom danu
- ○ Između 200 i 500 kuna u jednom danu
- ○ Više od 500 kuna u jednom danu

Da je postojala bolja i bogatija ponuda u destinaciji, biste li potrošili više? *

- ○ DA
- ○ NE

Koje ste prijevozno sredstvo koristili prilikom posjeta ovim destinacijama? *

Odaberite jedan ili više odgovora. Ukoliko je vaš odgovor 'Ostalo', upišite na koji način/kojim prijevoznim sredstvom ste putovali.

- [ ] Osobni automobil
- [ ] Autobus
- [ ] Pješke
- [ ] Ostalo: ____________

Koji/e biste privlačni/e faktor/e (od spomenutih destinacija vjerskog turizma koje ste posjetili) izdvojili kao ključan/ne? *

Odaberite jedan ili više odgovora. Ukoliko je vaš odgovor 'Ostalo', upišite koji privlačni faktor biste izdvojili.

- [ ] Ljubaznost i gostoljubivost
- [ ] Pristupačnost destinacije
- [ ] Prirodne ljepote krajolika
- [ ] Povoljne cijene
- [ ] Ostalo: ____________

NATRAG DALJE

